

DIPLOMADOLGOZAT

Horváth Boglárka Ilona

2021

BUDAPESTI GAZDASÁGI EGYETEM
KÜLKERESKEDELMI KAR
NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK SZAK
LEVELEZŐ MUNKAREND

SZÍRIA ÉS AFGANISZTÁN -
A BUKOTT ÁLLAMISÁG CSAPDÁJÁBAN?

Belső konzulens: Dr. Gyene Pál

Készítette: Horváth Boglárka Ilona

Budapest, 2021

Tartalomjegyzék

I.	BEVEZETÉS.....	4
II.	BUKOTT ÁLLAM - ÁLLAMKUDARC.....	7
	1. Meghatározás.....	8
	2. Államvákuum és hibridizáció.....	10
	3. Lehetséges megoldások.....	11
III.	SZÍRIA	13
	4. Előzmények.....	14
	5. Szíria, az új ország.....	16
	6. Etnikai és vallási sokszínűség	20
	7. A polgárháború.....	23
	8. A polgárháború vége?	28
	9. Felkelők, terroristák.....	29
	10. Törökország és Szíria	32
	11. Napjainkban.....	35
IV.	AFGANISZTÁN	38
	12. Az pastun nacionalizmus.....	39
	13. Pakisztán és Afganisztán kapcsolata	41
	14. A Szovjetunió és Afganisztán	42
	15. Afganisztán 2001 után.....	43
	16. Az USA és a Talibán	46
	17. Migráció és a tálib hatalomátvétel.....	51
V.	A KÖZEL-KELETI VÁLSÁGOK MIGRÁCIÓS HATÁSA EURÓPÁBAN	54
	18. Az EU migrációpolitikai törekvései	54
	19. A szíriai menekültválság európai hatása	56
VI.	ÖSSZEGZÉS: SZÍRIA ÉS AFGANISZTÁN – BUKOTT ÁLLAMOK?	59
VII.	Irodalomjegyzék.....	64

Ábrajegyzék

1. ábra Vallási eloszlás	13
2. ábra Szíria helyzete az Oszmán-Birodalom alatt	15
3. ábra Szíria napjainkban	17
4. ábra Szíria felekezeti térképe	21
5. ábra Szíria politikai és katonai megosztottsága.....	31
6. ábra A Törökországba érkező szír menekültek száma	34
7. ábra A Durrand-vonal.....	40
8. ábra Áldozatok száma és megoszlása.....	45
9. ábra A NATO afganisztáni szerepvállalása	49
10. ábra Menedékkérők száma az EU tagállamaiban.....	56
11. ábra Menekültkvóta az EU Tanács határozata alapján.....	57

I. BEVEZETÉS

Szakedolgozatomban két ország, Szíria és Afganisztán államkudarcát vizsgálom esettanulmány jelleggel. A téma aktualitása mellett rendkívül érdekes, több szempontból vizsgálható, nem elhanyagolva a tényt, hogy a nagyhatalmaknak mekkora szerepe volt/van a jelenleg kialakult káoszban.

A véres, rengeteg áldozatot követelő szíriai polgárháború, az „arab tavasz” hatására 2011. márciusában kezdődött és a mai napig tart. A lázadások túl nőttek az országon: egyre több állam lépett közbe az ügyben, mint például Oroszország vagy az Egyesült Államok, Törökország vagy Irán. Az országot már milliók hagyták el, a gazdasági helyzet romokban, a munkanélküliség pedig sohasem volt ekkora az országban. A 10 éve tartó polgárháború, hol aktívabb, hol passzívabb időszakai után az országban maradt emberek igyekeznek élni életüket. Az Aszad-rezsimnek megnyernie ugyan nem sikerült, de túlélnie igen, a polgárháborút. Az Amerikai Egyesült Államok „levette a kezét” Szíriáról és nem vesz részt aktívan a helyreállítási folyamatokban, azt átengedte Oroszországnak. Oroszország pedig készséggel él ezzel a lehetőséggel, ahogy az előző években is: katonai és politikai téren is támogatja a rezsimet. Jelen vannak azonban más szereplők is, akik befolyást kívánnak szerezni, ilyen például Irán, Izrael vagy Törökország.

Afganisztán mindig is ütközőállam volt, ahogy más nagyhatalmak érdekei éppen kívánták. Az amerikai csapatok idén, 2021. májusában – több évnyi (vagy inkább egy évtizednyi) halogatás után - el kezdtek kivonulni az országból és kénytelenek voltak gyakorlatilag vesztésként elhagyni Afganisztánt: 2001. októberében a terrorizmus és a talib-rezsim ellen indultak a katonák háborúba. Napjainkban pedig ismét a talibán van hatalmon az országban. A nemzetközi közösség és az afgán lakosok félve tekintenek a jövőbe, hogy vajon megismétlődik-e az, ami az 1990-es években volt. A hatalom megszerzésére a Szovjetunió is próbálkozott, ám az sem járt sikerrel. Az ország, fennállása óta 40 évnyi egybefüggő, viszonylagos békeidőszakot tud felmutatni csupán.

Dolgozatomban igyekszem összefoglalni – a teljesség igénye nélkül – az elmúlt 30 év eseményeit, kitérek a kiváltó okokra, valamint a szír polgárháború nemzetközi szerepére. Igyekszem az ottani történések jelentőségét szűkebb helyi és tágabb regionális, globális összefüggésbe hozni. Az elemzésekhez főként interneten fellelhető tanulmányokat, cikkeket

dolgozok fel, valamint a témában írt szakirodalmak tekintem át. A két ország elemzése és bemutatása után, a leírtak alapján kiemelem és összehasonlítom a fontosabb tényezőket, a párhuzamok és a különbözőségük céljából.

Dolgozatom fő kérdése, hogy ezen autoriter rendszerek bukott állami periódusa vajon lezárult-e, valamint mennyire lehetséges nyomás hatására való demokratizálásuk.

II. BUKOTT ÁLLAM - ÁLLAMKUDARC

Mielőtt a részletesebb ország-elemzésekbe fognék, fontosnak tartom tisztázni, mit is értünk államkudarcon, illetve bukott államon. A történelemben láthattunk már példát bukott államra, azonban napjainkban egyre több ország kerül ilyen helyzetbe, mely a globalizáció hatására nem csak az adott állam szempontjából problémás, hanem a nemzetközi közösségre is veszélyt jelent. Az államiság feltételei tiszták: meghatározott területtel, kormánnyal, állandó lakossággal kell rendelkeznie az adott államnak, valamint képesnek kell lennie más államokkal kapcsolatba lépnie.

A bukott államra azonban nincs univerzálisan elfogadott definíció, a Genfi Egyezmény ugyanis csak azt határozza meg, amikor egy állam már bukottnak tekinthető: „az Egyezmények alapján egy állam akkor válik bukottá, amikor az adott államban folyó konfliktus elért egy bizonyos szintet, küszöböt”¹. A bukáshoz általában belső problémák vezetnek, mint például szegénység, korrupció, eredménytelen kormányzás vagy etnikai konfliktusok. Mindezek összessége pedig polgárháborúval, terrorizmussal, az oktatás, bankrendszer, gazdaság és egészségügy romlásával, esetleges összeomlásával jár, az állam pedig nem lesz képes tovább eleget tenni a nemzetközi közösség, illetve a saját állampolgárai felé irányuló kötelezettségeinek.

A The Found For Peace² nevű szervezet 2005 óta készít egy listát, mely az államok gyengeségét méri. A lista élén legfőképpen afrikai, harmadik világbeli országok találhatóak. Az, hogy miért pont ezekben az országokban fordul elő államkudarc visszavezethető gyarmati mivoltukra. A gyarmatosítás során felforgatták a törzsi szokásaikat, viszont a helyettük létrehozott új rezsimek nem voltak elég erősek ahhoz, hogy hosszútávon működőképeseek maradhassanak. Mindez pedig értelemszerűen konfliktushoz, az állami szervek meggyengüléséhez, majd bukáshoz vezet.

Hagy némi kivetnivalót maga után az a tény is, hogy a nemzetközi jog egyáltalán nem foglalkozik a bukott államok kérdésével, legalábbis nem kezeli megfelelően. Az államiság feltételét a Montevideói Egyezményben egyértelműen lefektették, „*de arról, hogy ezen*

¹Csirmaz, 2019

²Fund For Peace

*feltételekben, a bekövetkező változások milyen hatással vannak az államiságra, szuverenitásra, nem esik szó nemzetközi egyezményben. Másik probléma, amit a bukott államok okoznak az, hogy az állam nem működik, de mégis vannak jogai és kötelezettségei a nemzetközi jog szerint.*³ Az ENSZ felszólalásokban sohasem találkozunk az államkudarc, bukott állam, vagy működésképtelen állam kifejezéssel. Ez nem véletlen, hiszen ezek az államok tagjai a világszervezetnek és igen meglepő lenne, ha az adott kormány, vagy a többi kormány összessége működésképtelenné nyilvánítaná. Továbbá a befolyás kiterjesztéséért és megtartásáért küzdő országoknak sem céljuk egy-egy állam kizárása a szervezetből.

1. Meghatározás

Az állam egyik, ha nem a legfontosabb kötelezettsége a saját polgárai felé a biztonság és a közrend fenntartása. Ezt, a saját területe feletti korlátlan erőszak-monopólium gyakorlással tudja elérni.

Az államkudarcot egyrészt definiálhatjuk úgy, hogy az adott területen lévő népesség jelentős része számára nem biztosítottak a kiszámítható életviszonyok. Ezt a kiszámíthatóságot köthetjük a politikai hatalom gyakorlásának kiszámíthatóságához is. Azonban egy diktatórikus rendszer is képes lehet kiszámíthatóság megteremtésére. Bár nem elhanyagolható tény, hogy egy ilyen politikai berendezkedésben, az elnyomók és elnyomottak közti mély konfliktusból nagyobb eséllyel alakulhat ki polgárháború. Más megközelítés szerint úgy is meghatározhatjuk az államkudarcot, hogy az állam fogalmát vesszük alapul és valamely attribútumától „megfosztjuk”.⁴ Ez máris visszavezet az elsőként felvetett definícióra, hiszen valamely feltétel nem teljesülése esetén a népesség számára nem biztosítottak a kiszámítható életviszonyok. „A bekövetkező államkudarc lehet részleges, térben és időben korlátozott. Egy államban egy az országnak valamelyik jól körülhatárolható részén élő etnikai, vallási vagy egyéb kisebbségnek a lázadása esetén aligha beszélhetünk az állam összeomlásáról, mivel a keletkező felfordulás csak az állam területének egy részét érinti.”⁵ Az államkudarc azonosítására használhatunk egy harmadik nézőpontot, amikor is az állam klasszikus és kulcsfontosságú funkcióit vesszük

³ Csirmaz, 2019

⁴ Marton, 2006

⁵ Marton, 2006

alapul. Ilyen funkció például a rendfenntartás, a közlekedési infrastruktúra fenntartása, vagy az egészségügy finanszírozása. A felsoroltak közül, ha bármelyik elemet kivesszük a képletből, instabil államot kapunk, ha pedig mindet, államkudarcot.

A meghatározások alapján kijelenthetjük, hogy stabilnak tekinthető az az állam, melyben az egészségügy, a rendfenntartás, az oktatás és a közlekedési infrastruktúra megfelelően működik. Instabilnak mondom azt az államot, melyben egy vagy több attribútum hosszabb-rövidebb ideig meginog. A megingás következtében a kiszámítható életviszonyok veszélybe kerülnek, de nem igényel külső beavatkozást. Abszolút bukott államként tekintek arra az országra, ahol az összes felsorolt funkció megszűnik, vagy más irányítása alá kerül. Ebben az esetben a kiszámítható életfeltételek teljes mértékben megszűnnek, pedig „... az egyik legfontosabb feladat a sokat szenvedő társadalom, a „csendes milliók” megpróbáltatásainak megszüntetése és tisztességes életfeltételeinek megteremtése.”⁶ A továbbiakban Wagner Péter által leírt definíciót fogom használni: „a bukott állam (...) képtelen az erőszak monopóliumának gyakorlására, képtelen a hatalmát területének egészére kiterjeszteni, legitimitását a közösség jelentős része kétségbe vonja, illetve képtelen a közjavak egyenlő és mindenhova kiterjedő biztosítására.”⁷

Legitimitásvesztésről beszélhetünk, ha egy állam vezetésének egy erőszakos kihívással kell szembenéznie. Megkérdőjelezhető csupán az állam vezetése (ami esetleges kormányváltást eredményez) de magának az államnak a létjogosultsága is. Utóbbi például mikor országon belül egy etnikai kisebbség indít harcot, hogy saját államra tegyen szert. Ennek következtében az állam részegységekre bomlik, melyek felett nem tud hatalmat gyakorolni és kialakulnak az úgynevezett felkelők és kormányerők által őrzött területek.

⁶ Náthon, 2006

⁷ Wagner, 2006

2. Államvákuum és hibridizáció

A 2011-ben indult arab tavasz hatására több közel-keleti állam is a bukott államiság szélére került, mivel mind a kormányzókéességét mind a funkcionalitását tekintve erősen visszaszorult. Ebben a helyzetben jelentek meg a nem állami szereplők és az állam által ellátandó feladatok egy része rájuk hárult. Mivel ez a hibridizáció nem tudatosan, hosszas tervezés alapján, hanem spontán alakult ki, így a visszaállításra kevés esély van. Az államvákuum fogalma azt jelenti, hogy „(...) az állami hatalom visszaszorul, de nem omlik össze teljesen. A formális intézmények bizonyos szolgáltatások nyújtására és funkciók ellátására továbbra is képesek maradnak, de földrajzi vagy politikai területi értelemben csak korlátozottan, ezért különböző nem állami szereplőkkel működnek együtt.”⁸ Vegyünk egy skálát, melynek egyik végpontján a jól működő állam, a másik végpontján pedig a bukott állam helyezkedik el. A két végpont közé helyezhető el a gyenge állam (weak state), a törékeny állam (fragile state) és a bukó állam (failing state). Az államvákuum ezen a skálán kívül helyezkedik el, ugyanis nem csak állami, hanem nem állami szereplők is jelen vannak.

A hibridizáció az államvákuumhoz köthető, azonban általában akkor használjuk, ha a nem állami szereplők egy szektorban megjelennek. Pontosabb megfogalmazásban amikor „a reguláris, állami fegyveres erők és a fegyveres nem állami szereplők egymással versengve, ugyanakkor együttműködve vannak jelen egy adott ország területén.”⁹

A közel-keleti országokban, az állam a klasszikus funkciók ellátására nem feltétlenül volt képes, az legalábbis nem értetődött magától. Ezen országok fejlődését nagyjából három szakaszra tudjuk bontani:

1. Az első szakasz az Oszmán Birodalom térhódítása, valamint a nyugati hatalmak (Franciaország és Anglia) gyarmatosítása, így kialakultak a posztkolonialista államok.
2. A második szakasz az 1950-es, 1960-as éveket fedi, miután elnyerték a függetlenségüket. Legfőbb jellemzője a katonai puccsok során elért hatalomátvétel.
3. Ezeket követte a harmadik szakasz, a forradalmi kormányzás. Ebben a szakaszban általában olyan vezetők kerültek hatalomra, akik képesek voltak azt megtartani azzal,

⁸ Szalai, 2020

⁹ Szalai, 2020

hogy az élet széles rétegeit szabályozták, valamint a katonai vezetést inkább háttérbe szorították.¹⁰

Mivel az ilyen kormányok nem mondhatók stabilnak sem katonai, sem politika, sem pedig legitimitásukat tekintve, mindenképp rászorulnak a nem állami szereplők segítségére, akik gazdasági vagy biztonsági erőforrást tudnak nyújtani. A közel-keleti államok legitimitásukat úgy nyerték el, hogy biztosították a lakosok védelmét a belső és külső fenyegetettségek ellen, majd magukhoz ragadták a hatalmat, nem pedig kiérdemelték választás útján. Ebből fakadóan a lakossági elégedetlenséget kezelendő, az állam inkább megtűri a nem állami szereplők tevékenységét.

Államvákuum esetén, mivel meggyengül az állam, rászorul a nem állami szereplők segítségére, így azok nagyobb befolyáshoz juthatnak mind a gazdaság mind a politika terén. Az ilyen kapcsolatokat az állami és nem állami szereplők között, hibrid kapcsolatoknak nevezzük.

A centralizáció hiánya is okozhatja egy állam bukását. Ilyenkor a működésképtelen országokban instabillá válik a jogrend és a politika, az állami rendszer pedig felbomlik. Az ilyen meggyengülés vezet, a terrorista szervezetek megjelenéséhez, vagy egyéb bűnözői csoportok, törzsek megerősödéséhez. 2001. szeptember 11. után nyilvánvalóvá vált, hogy a bukott államok problémája nem marad az országhatáron belül és igenis nagy veszélyt jelent a globalizálódó világban: terrorizmus, járványok, szegénység, kábítószerkereskedelem melegágyát jelenthetik.¹¹

3. Lehetséges megoldások

Az, hogy mi vezet egy állam bukásához, számos okra visszavezethető. Az egyik ilyen ok lehet például, hogy hogyan jött létre maga az állam. Az afrikai államok például a gyarmatosítás korában mesterségesen, a gyarmatosító országnak megfelelően lettek kialakítva, teljesen figyelmen kívül hagyva az adott ország etnikai, vallási és földrajzi adottságait. A gyarmatosítás után a magukra hagyott államok, a maguk módján igyekeztek fenntartani az

¹⁰ Szalai, 2020

¹¹ Pongrácz, 2015

addigi állapotot, egy már eleve negatív közhangulatban. Egy másik ok, hogy a regnáló hatalommal szemben a polgárok elégedetlenek. Ez persze napjainkban is rendszeresen előfordul bármely országgal. Azonban, azokban az országokban, ahol a demokrácia és a vitakultúra hiányzik, nem várható el, hogy demokratikus, békés úton rendezzék a konfliktust és sokszor vezethet fegyveres összecsapásokhoz, polgárháborúhoz. Az okokat a végtelenségig lehetne sorolni: a társadalom egy részének etnikai, vagy vallási okokból történő kizárása a hatalom gyakorlásából, a gazdasági növekedés elmaradása, elszegényedés stb. A bukott államok listáját főként afrikai országok alkotják.

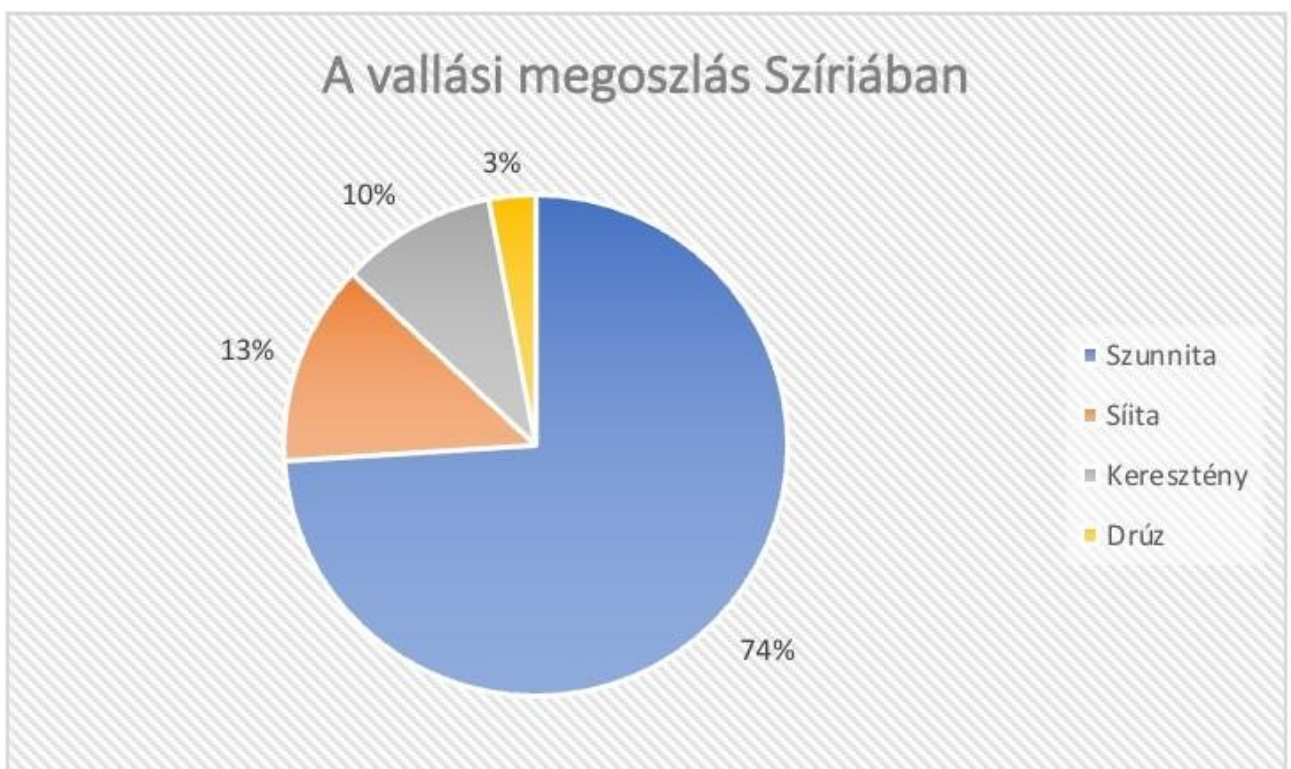
De akkor mi a megoldás? A rossz hír az, hogy egyetlen jól bevált recept nem létezik az államok bukásának megelőzésére, vagy „visszazökkenésére”. Ehhez kísérletezni kell, és minden esetben figyelembe kell venni az adott állam, gazdasági lehetőségeit, a politikai kultúráját, vallási és etnikai megosztottságát, az évszázadok/évezredek óta őrzött kultúráját.

M. Nazif Shahrani, afgán antropológus Afganisztán esetében dolgozott ki egy elméletet. Meglátása szerint a gyarmatosító országok olyan örökséget hagytak hátra, mely rendszer (bürokratikus államrendszer, centralizáltság) ezekben az országokban nem képes megállni a helyét, sőt többnyire talán ez az egyik oka a kialakult konfliktusoknak. Shahrani a gyarmatosítás előtti időkhöz nyúl vissza és a decentralizációban, valamint a kulturális autonómiában látja a megoldást. Példaként Európa hozható fel, azonban nem lehet átugrani azt a néhány évszázadot, amíg létrejöttek a nemzetállamok, saját identitással és nemzettudattal. Hiszen itt Európában is csak ezután kezdődött meg az integráció.¹²

¹² idézi Wagner, 2006

III. SZÍRIA

Szíria egy délnyugat-ázsiai ország, területe megközelítőleg kétszer nagyobb, mint Magyarországé, fővárosa Damaszkusz, államformája pedig prezidenciális köztársaság. Északról Törökország, keletről Irak, délről Jordánia, nyugatról pedig Libanon és a Földközi-tenger határolja. Az országban több etnikum keveredik: többségben arabok, illetve kurdok, örmények és asszírok. Ehhez mérten a vallási nézetek is megoszlanak: az ország 89 %-a muszlim vallású, ebből 79 % szunnita, illetve alavita, drúz és síita.

1. ábra Vallási eloszlás¹³

A véres, rengeteg áldozatot követelő szíriai polgárháború, az „arab tavasz” hatására 2011. márciusában kezdődött és a mai napig tart. A lázadások „túl nőttek” az országon: egyre több állam lépett közbe az ügyben, mint például Oroszország vagy az Egyesült Államok. Így a Szíriában zajló polgárháború mindenképpen nemzetközi problémává vált. Több ellentétes nézet próbálja a másokra kényszeríteni erőszakkal az álláspontját, melynek a civilek isszák meg a

¹³ Horváth Máté adatai alapján, saját szerkesztés

levét: a kezdetektől fogva több millió embernek kellett elhagynia otthonát. Azok, akik útnak indultak a biztos halálból, még nem lélegeztek fel, ugyanis útjuk során is rengeteg veszélynek voltak/vannak kitéve.

A menekültek helyzetéről is megoszlik a vélemény napjainkban. Az ország gazdasági helyzete is romokban van, a munkanélküliség ötszörösére nőtt a polgárháború kitörése óta. A főbb kereskedelmi partnerek pedig korlátozták az áruk be- és kivitelét és a szír valuta értéke is hatalmas mértékben csökkent. *„Az arab tavaszként ismert eseménysorozat Szíriában egyszerre eredményezett egy polgárháborút, illetve egy a külső szereplők beavatkozásával járó háborút. 2014-ben pedig a Szíriában uralkodó politikai és katonai vákuumhelyzet eredményeként megjelent az Iszlám Állam, amely egészen 2019 tavaszáig összefüggő területet is ellenőrzött a széteső államon belül. A szíriai polgárháború minden szempontból ráirányította a figyelmet a kurd csoportokra, így ehelyütt különösen érdekes azt a kérdést megvizsgálni, hogy hogyan érintette a kurd csoportokat a szíriai felkelés kibontakozása”¹⁴*

4. Előzmények

Szíria 1516 óta az Oszmán Birodalom fennhatósága alá tartozott, aminek az első világháború vetett véget. Brit támogatással 1916-ban törökellenes felkelés tört ki és az arab nemzeti mozgalom autonómiát követelt. 1919-ben és 1920elején úgy nézett ki, hogy sikerült a függetlenséget kivívni, 1920 nyarán francia csapatok Damaszkuszba vonultak és ezzel az önálló arab királyság gondolata szertefoszlott. Franciaország és Anglia a korábbi megegyezés alapján felosztották a területet, ki-ki a maga érdekeinek megfelelően. Önjelölt szakértők meghúzták a határokat, szétszakítva ezzel vallási közösségeket, vagy épp családokat és egymással ellentétes nézeteket képviselő embereket kényszerítettek egy országba, mindezzel pedig megakadályozták egy nagy arab állam létrejöttét, valamint megágyaztak az országban a mai napig tartó konfliktusnak.

¹⁴ Csicsmann, 2020

2. ábra Szíria helyzete az Oszmán-Birodalom alatt¹⁵

A határok megállapítása a mai Libanon és Szíria mentén történt és a francia mandátum keretében 7 entitást hoztak létre. Később a francia hatóságok egyre nagyobb szabadságot engedtek Szíriának, így 1930-ban Aleppó és Damaszkusz egyesültek, majd 1936-ban elnökválasztást is tartottak. 1945-ben, a második világháború után harcok folytak a sírek és a franciák között. A nemzetközi szintéren bekövetkezett változások pedig lehetővé tették Szíria függetlenedését és 1946. áprilisában az utolsó francia csapatok is elhagyták végleg az ország területét. Ezután egy új problémával találkozott az ország, ugyanis ki kellett építenie a belső politikai rendszerét. Az első rendszer 1949-ig állt fenn, amikor is a hadsereg puccsot hajtott végre.

Ezután közel két évtizedig az instabilitás jellemezte az országot, majd 1963-ban az Arab Szocialista Újjászületés Párt (Baasz párt) vette át a hatalmat. Céljaik között szerepelt az arab

¹⁵ Magyar Elektronikus Könyvtár

egység és szabadság, függetlenül vallási, faji, vagy törzsi hovatartozástól. Hafez al-Aszad 1970-ben vette magához a hatalmat, majd hadügyminiszterből köztársasági elnökké választották és 30évig volt az ország élén. A legnagyobb kihívás főleg az iszlám fundamentalisták részéről érték, ilyen például a Muszlim Testvérek (a szervezetet 1928-ban alapították, céljuk egy iszlám állam létrehozása, jelszavuk pedig „a Korán a mi alkotmányunk”).

Apja halála után, Bassár al-Aszad vette át az elnöki tisztséget, aki reformokat kívánt végrehajtani az országon (pl.: engedélyezte más pártok alakulását), valamint modernizálni kívánta azt. A reformintézkedések kissé megkésve érkeztek, ugyanis a belső feszültségek nem tompultak. Az országot súlyos gazdasági gondok gyötörték, különösen a szárazság, mindemellett az iszlám befolyás is megerősödött az országban.¹⁶

5. Szíria, az új ország

Bár Szíriát szokás az emberi civilizáció bölcsőjeként emlegetni, modern értelemben fiatal ország, hiszen függetlenségét csak 1946-ban nyerte el, valamint a ma ismert határai is onnantól élnek. Csakúgy, mint a régióban újonnan létrejövő arab államoknak, Szíriának is meg kellett válaszolnia azt az alapvető két kérdést, miszerint „kik ők” és „mi közük van a régió többi országához”. Ez lényeges volt, hiszen el kellett dönteni, hogy a francia-angol osztozkodás során létrejött keretek között élnek tovább, vagy esetleg részleges, vagy teljes egységben. Az ország, ami 1946-ban, a függetlensége elnyerésekor még az útját kereste, az 1980-as évekre a régió egyik meghatározó államává vált, ami képes a térség politikai viszonyainak a befolyásolására. Eddig viszont hosszú, viszontagságokkal teli évtizedek vezettek. A következőkben az 1946 utáni Szíria politikai helyzetét foglalom össze, hogy könnyebben megérthessük, a ma problémáit.

¹⁶ Bíró, 2017

3. ábra Szíria napjainkban¹⁷

Mint azt korábban már írtam, Szíria 1516 óta az Oszmán Birodalom fennhatósága alá tartozott, melynek az első világháború vetett véget. Ezt követően az ország francia ellenőrzés alá került, mely 1946-ban ért véget. A francia hatóságok leginkább az etnikai és felekezeti kisebbségekre támaszkodtak, főleg a keresztényekre, valamint muszlim közösségekre, mint például az alaviták, vagy a drúzok.¹⁸ A kisebbséghez tartozók alkották többnyire a társadalom alsóbb rétegét, így nekik mindenképp kitörési lehetőséget jelentett a gyarmati hadsereg. ezzel szemben, a szunnita nagycsaládok számára, akik addig privilegizált helyzetben voltak, ez megvetendő

¹⁷ Szíria-Libanon általános földrajzi térkép

¹⁸ Az ország vallási és etnikai megosztottságát dolgozatom későbbi oldalain részletezem.

pálya volt. Ennek köszönhető, hogy a szír hadseregben, az országban kisebbségben lévők, többségben voltak.

Az 1946 és 1949 közötti időszakot a teljes demokrácia idejének nevezhetjük Szíriában. Ez azonban sokkal kevésbé „a korszak saját erényeiből alakult ki, hanem a következő időszak negatív élményeiből ered.”¹⁹ 1949-ben Huszni al-Zaim, a hadsereg vezérkari főnöke katonai puccs során megdöntötte az akkori kormány hatalmát és előbb köztársasági elnöknek, majd később miniszterelnöknek nevezte ki magát. Egyik fő támogatója az Amerikai Egyesült Államok volt, de sikerét leginkább a hadsereg politikai szerepvállalásának, valamint az addigi politikai elit hitelvesztésének köszönhetette. Ugyan a nemzetközi támogatóknak megfelelt ez a vezetés, a belső, arab nemzeti érzésnek nem, így még az év augusztusában ismét egy újabb hatalomátvétel történt. Sami al-Hinnavi tábornok megdöntötte Huszni al-Zaim kormányát a Szíriai Nemzeti Szociális Párt és a Néppárt támogatásával. Bár Sami al-Hinnavi átadta az irányítást a pártoknak és választások is történtek, a hadsereg szerepe nem szorult vissza. Külpolitikai kérdésben túl nagy volt a megosztottság Szírián belül, ezért 1949 decemberében ismét egy katonai puccs következett Adib al-Sisakli vezetésével. 4 éven keresztül tudta megtartani pozícióját, köszönhetően annak, hogy kerülte a nyílt konfrontációt, valamint jobb taktikai érzéssel is rendelkezett, mint elődei. Mivel azonban nem rendelkezett túl nagy belső támogatottsággal, ezért kormánya igazán hosszútávon nem tudott sikeres maradni.

A három katonai puccs után a lakosság – érthető módon – nyugalmat és stabil irányítást követelt. A hadsereg eleinte átengedte a vezetést a pártoknak, azonban azok „eredménytelensége” miatt 1951 után erőteljesebben gyakorolta hatalmát. Adib al-Sisakli Arab Felszabadítási Mozgalom néven saját pártot alakított és az összes többi párt működését betiltotta. Főként mivel féltette a hatalmát, valamint egy olyan szövetséget kívánt létrehozni, amely Szíria megerősödését és javát szolgálja. Ez a politikai rendszer egyébként, 1970 után általánossá vált. 1954-ben az Arab Felszabadítási Mozgalom megszűnt, mivel valódi eszmék és vezetők híján nem tudott igazán gyökeret verni a társadalomban. Mivel a régi elit érezte, hogy „napjaik meg vannak számlálva”, igyekeztek megoldást találni: annak érdekében, hogy megőrizzék hatalmukat, javasolták, hogy Egyiptom és Szíria egyesüljön Gamal Abden-Nasszer vezetésével. 1958-ban létrejött az Egyesült Arab Köztársaság, mely 3 évig, 1961-ig állt fenn.

¹⁹ Sógör 2017

Szíria erre az unióra semmilyen szempontból nem állt készen. A tisztikar és a közigazgatás színvonalában messze elmaradott volt, így Gamal Abden- Nasszer egyfajta továbbképzésre, Egyiptomba rendelte a szíreket és az igazgatást pedig képzett egyiptomi vezetőkkel töltötte fel. Ennek következtében a hadsereg úgy érezte kezdi elveszíteni befolyását az ország felett, ezért az Arab Szocialista Ba'at Párt (Baasz párt) támogatásával puccsot hajtott végre és a nemzeti önállóságra hivatkozva, 1961-ben visszaszerezte Szíria függetlenségét. Bár a lakosság mindinkább kezdett kiábrándulni a vezetésből és a régi elitből, az Egyiptommal közös unió fontos tényre világított rá: illúzió bármiféle egység létrehozása a régióban, amíg Damaszkusz nem rendelkezik stabil vezetéssel és a belső erők állandó mozgásban vannak. A párt ekkor még engedte a többi pártot működni, leginkább mivel egyedül még képtelen volt kormányozni, valamint fel tudta használni azokat a saját céljaira. 10 év alatt a Baasz párt vált Szíria legerősebb erejévé és vált az egyetlen erővé, ami képes az országot összefogni, mindezt persze a hadsereg segítségével – mely később összeforrott magával a párttal.

A párt hangsúlyozta, hogy létezik egységes arab történelem és kultúra és a cél, az arab térség egybeolvadása. Jelszavuk: „*Egyetlen arab nemzet egy örök üzenettel.*” Hatalmas támogatottságát leginkább annak köszönhető, hogy egy szekuláris államot népszerűsített, a felekezeti viszonyokat tekintve. Gyengesége viszont egyértelműen az volt, hogy az etnikai kisebbségek felé nem volt nyitott. Támogatását leginkább a nagyvárosok, szunnita fiatal generációjának köszönhető, akik főképp a társadalom alsóbb rétegeit alkották, másrészt főbb támogatói voltak a hadsereg szintén fiatalabb, felekezeti kisebbségekből származó tisztjei.

Mivel a 30 éves belső harcok miatt az ellenzéki erők elfáradtak, így a Baasz párt ellenfél maradt. A legkomolyabb kihívást a Muszlim Testvériség ideológiája adta és megjelent a szunnita fundamentalizmus. „*A Muszlim Testvériség az identitást a vallásból eredeztette, elutasította mind a lokalitás szerepét, mind az arab nemzeti gondolatot.*”²⁰ A szervezet hiába mutatott fel erős identitásképet, nem rendelkezett programmal, valamint erős gyengepontjának volt nevezhető, hogy Szíria rengeteg felekezetével, melyek tagjai a hadsereget is alkották, nem tudott mit kezdeni, továbbá az országban, a vallási fundamentalizmus idegen volt. 1970-ben Háfez al-Aszad vette át a hatalmat. Eddigre az országban lévő belső erők kimerültek az elmúlt három évtized állandó harcaiban. Elindult egy olyan fejlődés, melyre az országnak már 1949-

²⁰ Sógör, 2017

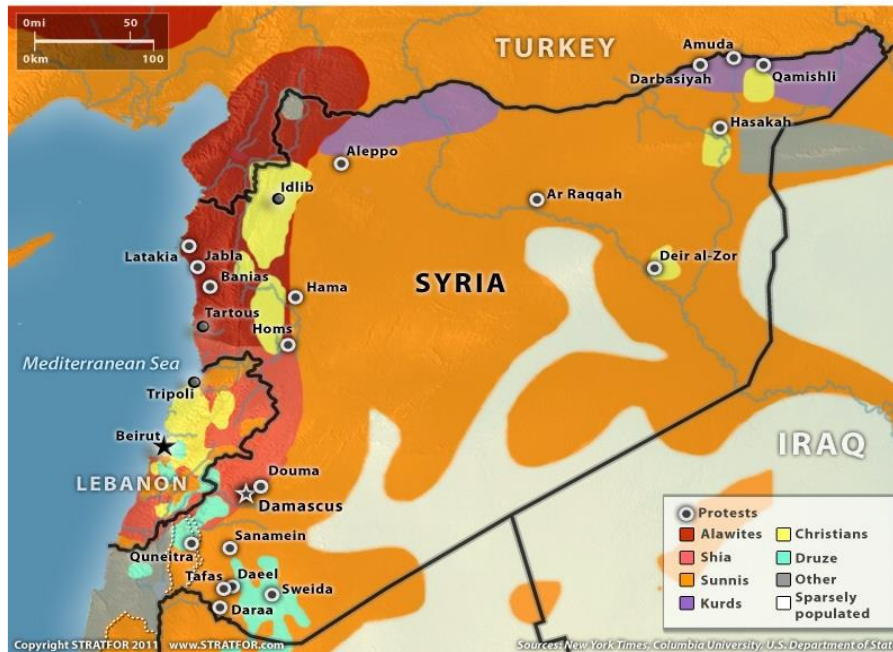
ben lett volna szüksége: Szíria a 2000-es évekre a térség egyik leggyorsabban fejlődő országává vált.

Szíria fejlődését a „születésétől kezdve” meghatározta a hadsereg. Olyannyira, hogy *„amikor a hadsereg uralma még nem volt adott, a katonaság és az eszme valós érdekházassága jött létre. A kettő együtt ívelt fel, jutott hatalomra és stabilizálta a létrejött hatalmi viszonyokat. Olyan mélyen összefonódott a kettő, hogy erősen megkérdőjelezhető, vajon létezhet-e egyik, a másik nélkül.”*²¹ Szíria, az 1949-es függetlenedése óta rögzös utat járt be és úgy tűnhet, hogy a sok külső támogatás (Irán, Oroszország) nélkül nem lenne képes felszínen maradni, a valóság azonban az, hogy az ország kicsit sincs alárendelt szerepben.

6. Etnikai és vallási sokszínűség

Ahhoz, hogy megértsük pontosan mi és miért zajlik Szíriában, muszáj ismernünk és megértenünk, az etnikai és vallási irányzatait. A polgárháború miatt, az utolsó hivatalos népszámlásra 2004-ben került sor, ekkor a Szíriai Központi Statisztikai Hivatal 17 920 844 lakost számlált. Az UNHCR (az ENSZ menekültügyi szervezete) azonban több, mint 5 millió más országban regisztrált menekültről tud.

²¹ Sógor, 2017

4. ábra Szíria felekezeti térképe²²

A felekezeti arányokat jelenleg megbecsülni tudjuk csak, ugyanis az 1960-as népszámlálás volt az utolsó, amikor vallásra vonatkozó adatot kértek a lakosságtól. Becslések szerint az ország lakosságának 74%-a szunnita, 13%-a síita (ide tartoznak az uralkodó elit tagjait is kitevő alaviták), 10%-a keresztény, 3%-a drúz, a zsidóság pedig szinte teljesen eltűnt az országból. Területi eloszlásukat a fenti ábrán láthatjuk. A problémák többsége leginkább a vallási hovatartozásból ered.

Az idők során az iszlám különböző csoportokra és ágakra szakadt, ezek közül is a leginkább kiemelendő a síita és szunnita iszlám. Mohamed Kr.u. 632-ben bekövetkezett halála után a vezető tisztség betöltését követően vita alakult ki: kinek kellene vezetnie a közösséget, örökölhető-e egyáltalán a vezetés, és ha igen akkor milyen rokonsági ágon. A síita muszlimok, akik a világ muszlim népességének nagyjából 10-12%-át teszik ki, azt a nézetet vallják, hogy csak és kizárólag Ali ibn Abi Tálib (Mohamed próféta unokatestvére) és annak leszármazottai lehetnek a jogos vezetők. A muszlim közösség vezetőire imámokként hivatkoznak, azokat tévedhetetlennek tartják. A közös pontok ellenére a síita iszlámon belül különböző irányzatok születtek, az eltérő elképzelések, valamint a vallás iránti elkötelezettség miatt.

²² Small wars journal

Az alavitákról azért nagyon fontos szót ejteni, ugyanis ők töltik be a legbefolyásosabb pozíciókat Szíriában, ők vezetik az erőszakszervezeteket és katonai alakulatokat, illetve az államelnöki posztot is alavita tölti be. A túlzott hatalmuk fontos szerepet játszott a polgárháború kialakulásában, annak szektariánus jellegévé válásában. Továbbá a szunnita muszlimok nagyrésze szerint egyáltalán nem is sorolható az iszlámhoz, Ibn Tajmijja, 14. századi tudós például eretnekséggel vádolta meg őket. Szírián kívül még Törökországban, valamint Líbiában találhatók meg.

Az Oszmán Birodalom ideje alatt, az alaviták Latakia vidékén éltek, ami a 18. századra fontos kereskedelmi központtá vált a dohánytermesztése miatt. Ez biztos megélhetést jelentett és az anyagi megerősödésükhöz vezetett. Izolációjukat a sorkatonaság törte meg. A franciák 1920-ban létrehozták az Alavita Államot, központja pedig Latakia volt. Amikor 1946-ban Szíria függetlenné vált, a Levantei Különleges Erők képezték a hadsereg alapját, melyben az alaviták „tülerőben” voltak. Mivel továbbra is vonzó karriernek számított a tiszti karrier és a társadalmi felemelkedés lehetőségével kecsegtetett, minél többen léptek be.

Miután Hafez al-Aszad 1970-ben hatalomra jutott a Baasz Párt élén, igyekezett minél több alavita rokonát és barátját magasszintű, kivételes pozícióba juttatni. Ezzel, a vidéki, szegény alaviták számára megnyílt a felemelkedés lehetősége. A többségi szunnita társadalomban, a kivételezett helyzetük és kisebbségük ellenérzést váltott ki és felkelés tört ki 1979 és 1982 között. Miután több baaszistát is meggyilkoltak a hadsereg megtámadta Hamát és több tízezer civillel végzett.

Hafez al-Aszad egyébként igyekezett a párton belül, ha nem is népességarányosan, de képviseltetni a szunnitákat, valamint más felekezethez tartozó csoportot is. Tudatosan próbálta elkerülni azt, hogy csak alavita vezetőként tekintsenek rá, ez azonban nem sikerült, és a kisebbségi alavita irányzat dominanciája miatt továbbra is ellenségesen tekintettek a szunniták az államfőre.

A szunnita iszlám a muszlim vallás legnagyobb ága. A Próféta cselekedeteit és szokásait követik, a saría (az iszlám erkölcsi és morális vezérelve) négy lépését ismerik el:

- a Koránt (az iszlám szent írása)
- a próféta hagyományát

- a vallásjogtudók konszenzusát (idzsmá)
- az analógiás következtetést (kijász)

7. A polgárháború

Háfez al-Aszad, az alavita felekezethez tartozó Bassár al-Aszad édesapja irányította az országot 2000-ig. Apja halála után – az eredetileg szemésznek tanuló – Bassár al-Aszad kezdte meg irányítását és elnökségét az ország felett. Igyekezett több gazdasági reformot végrehajtani, szakítva édesapja szocialista politikájával, azonban fenntartotta a korábbi, diktatúrán alapuló elnyomó rendszert. A reformok és a gazdasági világválság azonban nem lendítette előre Szíria gazdaságát: *„2007-ben a 22 milliós populáció 12%-a élt mélyszegénységben, 33% a hivatalosan megállapított szegénységi küszöb alatt”*²³. Több észak-afrikai arab felkelést követve, a szír fővárosban is megmozdulások kezdődtek 2011. márciusában. Az emberek tiltakoztak a diktatúra és az emberi jogok megsértése ellen.

Az állam erői drasztikus módon léptek fel a tüntetőkkel szemben, közéjük lőttek éles lőfegyverrel, ezzel több száz embert megölve. 2011. október 2-án Isztambulban megalakult a Szíriai Nemzeti Tanács (*SNC – Syrian National Council*), melynek legfőbb tagjait a Damaszkuszi Deklaráció a Demokratikus Változásért, Muszlim Testvérek és a Szíriai Forradalom Általános Bizottsága alkotta. Főbb törekvéseik között szerepelt: a fennálló Aszad rezsim megdöntése, a nemzetközi fellépés erősítése, mely a civilek védelmét szolgálta volna, a hatalom megdöntése utáni kormányzás, átmeneti kormány felállítása, az írás- és olvasástudatlanság felszámolása, szegénység elleni küzdelem, egy független felügyelő bizottság létrehozása az előző, diktatórikus rendszer bűneinek felfedésére, illetve a nők, az asszírok, valamint a kurdok jogainak biztosítása. Összességében egy új, demokratikus, pluralista Szíriát szerettek volna létrehozni. A felkelés és a törekvések békés úton történő rendezését szerették volna elérni, azonban a program a valóságban, már az induláskor nem volt képes megállni a lábán, köszönhetően az állam erőszakos ellenállásának. Ennek hatására az SNC katonai irodát állított fel, melynek tagjai a Szabad Szíriai Hadseregből álltak.

²³ Gazdik, 2012

Látva a tüntetőkkel szembeni erőszakos fellépést, az Egyesült Államok az elsők között lépett fel a rezsimmel szemben és támogatta az ellenzéki erőket. Az USA, ha személyes jelenléttel nem is, de más módon igyekezett támogatni az ellenzékét: zárta a Szíriában lévő érdekeltségeit, betiltotta az országgal zajló tranzakciókat, nem importált több olajat, valamint olajipari terméket, továbbá határozottan felszólították Aszad elnököt, hogy hagyja el posztját. Ezzel egyidőben az EU is hasonló korlátozásokat vezetett be és szintén felszólította Aszadot a távozásra. „Brüsszel lépései különösen érzékenyen érintették Szíriát, lévén, hogy az EU volt Damaszkusz első számú kereskedelmi partnere.”²⁴ Ezek után az Arab Liga is fellépett és követelték az erőszakos fellépések azonnali leállítását és a helyzet békés úton történő rendezését. A béketervet az ENSZ elé terjesztették, azt azonban Kína és Oroszország megvétózta. Mindkét ország a saját érdekét tartotta szem előtt, azonban a vérontást ők is elleneztek. 2012. február 23.-án Kofi Annant nevezték ki az Arab Liga és az ENSZ szíriai polgárháborúval foglalkozó megbízottjává. Az Annan-tervnek köszönhetően április 12-én átmeneti tűzszünet állt be.

Oroszország és az Amerikai Egyesült Államok céljai között egyértelműen van átfedés, mint például az ISIS és más iszlamista szervezetek visszaszorítása, a vérontás megállítása. Ugyanakkor az ellenérdek legalább ennyire erős: Oroszország azon van, hogy megtartsa az Aszad-rezsimet, miközben az USA szerint az ISIS, azaz az Iszlám Állam elleni harc az elsődleges, amit hosszútávon csak úgy lehet elérni, ha Aszad elnököt eltávolítják. Az Egyesült Államok mellett van Izrael, Jordánia és Törökország is. A török álláspont szerint nem megengedhető, hogy egy olyan diktátor irányítsa az országot, akinek a kezéhez több százezer ember halála tapad. Az Aszad-rezsim ellenesség mellett szól az is, hogy Törökországban közel hárommillió szír menekült tartózkodik. Törökország fontos szerepet tölt be a polgárháborúban, hiszen a NATO 2. legnagyobb haderejével rendelkezik. Ezzel szemben a Aszad-kormány mellett áll Irán, Kína és – legnagyobb mértékben – Oroszország, ugyanis a rezsim fenntartásán áll, vagy bukik az orosz befolyás megtartása a régióban. Ennek érdekében pedig már több, ENSZ elé terjesztett határozatot is megvétózott, illetve a nemzetközi kritika ellenére nagy mennyiségű fegyverszállítmánnyal és katonai támogatással látja el a kormányt.

Szíria és Oroszország kapcsolata a 20. század közepéig nyúlik vissza. A szír függetlenedés, azaz 1946 óta áll fenn szoros diplomáciai kapcsolat a két ország között. 1972-

²⁴ Gazdik, 2012

ben biztonsági együttműködési megállapodást kötöttek, 1980-ban pedig barátsági szerződést, 1983-ban pedig nukleáris együttműködési megállapodást. A szoros kapcsolat egyik fontos eleme a tartúsi orosz haditengerészeti bázis, amit 1971 óta ad bérbe Szíria Oroszországnak, hogy biztosíthassák az orosz jelenlétet a Földközi-tengeren. Amikor felbomlott a Szovjetunió, csökkent az orosz jelenlét a térségben és csak a 2000-es évek elején kezdtek ismét belefolyani az ott zajló dolgokba. Igyekezett ismét jó kapcsolatok kialakítani a közel-keleti országokkal, melynek főbb célja az Egyesült Államok befolyásának csökkentése volt. Szíria és az Aszad-rezsim bukása akár ki is szoríthatná Oroszországot a térségből. Ugyanakkor egyre inkább szembekerül a nemzetközi szereplőkkel, ami miatt az ország igyekezne elengedni Aszad elnök kezét, csak egyelőre még azt nem tudja, hogyan tudná ezt presztízs veszteség nélkül megúszni.

Egyes szakértők szerint Oroszország az egyik legfőbb hátráltatója a szíriai polgárháború megoldásának és lezárásának. Ugyanis Kína, Irán vagy az orosz támogatás nélkül nem lehetséges a válság kezelése. Oroszország pedig kettős szerepet tölt be: igyekszik összefogni az iráni és szíriai kormányerők által alkotott szövetséget, de közben igyekszik az Egyesült Államok mellett részt venni a polgárháború békés úton történő rendezésében. Bár nem a békés úton való rendezést erősíti, hogy több ezer orosz katona, biztonsági szakértők és tengerészgyalogosok tartózkodnak szíriai földeken. 2015. szeptember 30-án jóváhagyták az orosz haderő bevetését, de csakis terrorszervezetek ellen. Azonban olyan helyeken mértek csapást, ahol csak kis mértékben volt jelen az Iszlám Állam, vagy más radikális nézetet képviselő szervezet és túlsúlyban voltak az ellenzékiek.

Ezeknek a beavatkozásoknak egyértelműen az volt a célja, hogy támogassák az Aszad-rezsimet, legyengítsék a kormányellenes erőket és növeljék az orosz befolyást. Ugyanakkor Oroszország valóban tett lépéseket a válság lezárására – természetesen oly módon, hogy az elfogadás esetén neki is kedvezzen. Többször kezdeményeztek tűzszüneti tárgyalásokat. Például 2012. január 30.-án találkozót szerveztek Moszkvában, amire a szír kormány és az ellenzékiek voltak hivatalosak. A cél az volt, hogy békés úton rendezzék a konfliktust, a kormány meghallgassa az ellenzékiek álláspontját és követeléseit, majd teljesítse – egy részét: így Aszad elnök is maradhatott volna a helyén. Erre a találkozóra azonban nem került sor, mivel a kormányellenes erők nem jelentek meg. Pár hónappal később ismét tett egy próbát Oroszország és egy három pontból álló javaslatot terjesztett az ENSZ elé, ezt azonban Franciaország, Nagy-Britannia és az Egyesült Államok megvétózták, ugyanis számukra az nem

járható út, hogy nem történik elnök váltás. Ezek után többször döntöttek tűzszünetről, azok azonban pár nap után mindig összeomlottak.

Visszatekintve elmondható az is, hogy nem volt jó döntés kivonni Szíriából a nagyköveteket a háború kitörésekor. Bár ezzel az USA, az EU és más nyugati országok kifejezheték egyértelmű és határozott elítélő véleményüket a rezsimmel szemben, a kommunikáció azonban még inkább nehezebbé vált ennek köszönhetően. Azon túl, hogy ennek köszönhetően a béketárgyalások megkezdése nehezzé vált, az Aszad elnök eltávolítását szorgalmazó országok katonai erő bevonása nélkül szerette volna megoldani a helyzetet.

Az évek távlatából láthatjuk, hogy az elnyomó rendszer oldalán lévő országok viszont nem riadtak vissza a fegyveres és katonai erő támogatásától, bevonásától. Érthető az álláspont, főleg, ha Irak és az USA kapcsolatára tekintünk. Viszont a szép szavak és ígéreteket nem sokat érnek, ha arra az erőszak a válasz. *„A nyugati politikusoknak általában világos elképzelésük volt arról, hogy mit nem akarnak, de nem volt realista vagy akárcsak világos elképzelésük arról, mit akarnak Aszad helyébe. Egyfajta demokráciát akartak Szíriában, de Aszad erőszakos megdöntésétől nem lehetett reálisan azt várni, hogy békés demokráciát eredményezzen.”*²⁵

A polgárháború kitörése óta nagy kérdés volt, hogy Aszad rezsimje túléli-e a konfliktust. 2020-ra pedig, ez lényegében eldöntöttnek látszik.

2019-ben Aszadék támadást indítottak Idlib ellen, mely az utolsó olyan terület volt, melyet a felkelők tartottak az ellenőrzésük alatt. Mind ehhez természetesen orosz és iráni támogatást is kaptak. Idlib visszaszerzése mind politikai mind katonai szempontból lényeges lett volna, azonban azt Törökország tartotta ellenőrzése alatt. Ennek ellenére katonai támadást indítottak a térség ellen – melyben Oroszország szerepe kérdéses. Törökországnak sikerült feltartóztatnia a rezsim előre nyomulását, és március 5-én Recep Tayyip Erdogan török elnök és Vlagyimir Putyin orosz elnök tűzszüneti megállapodást kötöttek. Ez a megállapodás jelenleg rendkívül törékenynek tűnik és fennmaradását rengeteg tényező befolyásolja, mint például a felkelők közötti ellentétek is.

Az arab tavasz kitörése óta jelentős szereppel bírnak a nem állami szereplők. Ők azok, akik nem függenek az állam politikai vagy gazdasági kontrolljától. Nagy szerepe volt ezeknek

²⁵ Van Dam, 2018

a nem állami szereplőknek a 2011-es polgárháború kitörésében: tüntetéseket szerveztek és törekedtek a politikai átalakulásra. Sajnos többségük radikális módon igyekszik nézeteit igazolni, ilyen szereplő volt az Iszlám Állam is. *„A nem állami szereplők kitöltik a meggyengült állam által hagyott vákuumot. Florence Gaub szerint ugyanis a közel-keleti államok nem felelnek meg a szakirodalomban bukott államként (failed state) leírt jelenségnek, ugyanis bizonyos funkciókat továbbra is ellátnak. Tipikus példája ennek az Aszad-rezsim, amely 2012-ben ugyan a polgárháború kihívásával néz szembe, ugyanakkor az általa ellenőrzött területeken működő államként funkcionál.”*²⁶

Az Iszlám Állam mellett egyébként idesorolható a Demokratikus Egységpárt is, mely a kurd közösséget igyekszik összefogni. A polgárháború meghatározó szereplője a kurd kisebbség. Létszámukkal kapcsolatban nem állnak rendelkezésünkre pontos adatok, hiszen az első világháborút követően „szétszóródtak” a területi rendezés következtében. Szíriában nagyjából 1,5-2 millió fő kurd él, ami nagyjából a lakosság 10%-át jelenti. 2016. márciusában, kihasználva a háború adta lehetőségeket, kikiáltották a Rodzsava Demokratikus Föderáció Észak-Szíriát.

Az Aszad-rezsim és a kurdok között egyébként sosem volt jónak mondható a viszony. Az országban élő kurdokra idegenként tekintettek, többségük még állampolgársággal sem rendelkezett. Ettől függetlenül, még ha nem is élvezték a rezsim kegyeltségét, érdemi veszélyt nem jelentettek arra, nem úgy, mint az iszlamista szervezetek. Legalábbis így volt egészen 2004-ig, a Kámisli incidensig, ahol is egy futball mérkőzést követően alakult ki összetűzés: Szaddám Huszein képével jelentek meg a mérkőzésen, mely felhergelte a kurd szurkolókat.

A szíriai események lehetőséget adtak a kurdoknak, illetve elkerülhetetlenül rájuk irányította a figyelmet. Aszad, abban bízva, hogy maga mellé állíthatja őket körülbelül 120 000 kurdnak adott állampolgárságot. Ez azonban ahelyett, hogy egységet kovácsolt volna, még inkább megosztotta a közösséget. *„A szíriai kurdok elfeledett közösségből stratégiai játékosává váltak a 2011-ben kirobbant szíriai tüntetéssorozatot követően. Az Iszlám Állam és más radikális szervezetek elleni harcot, amelyben a szíriai kurdokat az Egyesült Államok támogatta, arra használták fel, hogy saját pozícióikat erősítsék.”*²⁷

²⁶ Csicsmann, 2020

²⁷ Csicsmann, 2020

Ha a szíriai kurdok helyzetéről beszélünk, szót kell ejteni a globális szereplőkről, akik fontos szerepet játszottak és játszanak a mai napig, ezek pedig nem mások, mint Törökország, Oroszország, az USA és Irán. Törökország és a kurdok viszonyát leginkább 3 dolog határozza meg: „1. Kezdetől fogva diplomáciailag szembeszegül az Aszad-rezsimmel. 2. Politikailag megszervezi az Aszad-ellenes erőket. 3. A kurdkérdés vonatkozásában lefekteti azt az alapelvet, hogy Ankara nem látja szívesen Szíria, illetve a térség határainak újra rajzolását, amely esetlegesen egy kurd autonómia kialakulásához vezet.”²⁸ Majd ott van Oroszország, aki mindenképp az Aszad-rezsim támogatójaként van számontartva. Bár önmagában Szíria sorsa nem különösebben játszik fontos szerepet Oroszország jövőjében, globálisan, stratégiai szempontból igenis nagy szerepe van, hiszen Moszkva ellenfele az Egyesült Államok. Az Amerikai Egyesült Államok azonban leginkább az Iszlám Állam elleni harcban volt érdekelt a szíriai polgárháború kapcsán. Főleg, mióta a Trump-adminisztráció 2018-ban kijelentette, hogy fokozatosan kivonja csapatait a térségből, és csak, mint megfigyelők és tanácsadók vesznek részt a konfliktusban. Irán álláspontja nagyjából ugyanaz a kurd autonómiát illetően, mint Törökországé.

8. A polgárháború vége?

Az Aszad-rezsimnek megnyernie ugyan nem sikerült, de túlélnie igen, a polgárháborút. Az Amerikai Egyesült Államok „levette a kezét” Szíriáról és nem vesz részt aktívan a helyreállítási folyamatokban, azt átengedte Oroszországnak. Oroszország pedig készséggel él ezzel a lehetőséggel, ahogy az előző években is: katonai és politikai téren is támogatja a rezsimet. Jelen vannak azonban más szereplők is, akik befolyást kívánnak szerezni, ilyen például Irán, Izrael vagy Törökország. Az Aszad-rezsim igyekszik elhitetni a nemzetközi közösséggel, hogy a polgárháborúnak vége és az ország visszaállítható az azelőtti időszak állapotába. A valóság azonban kicsit más. Szíria katonai szempontból 4 részre bontható fel:

1. A legnagyobb területi kiterjedéssel az Aszad-rezsim rendelkezik. Ők ellenőrzik a legsűrűbben lakott területeket, mint Homsz, Hama, Aleppo, vagy Damaszkusz. A rezsim magát legitimnek tartja, hiszen nemcsak a 2014-es, hanem az idej, 2021-es választást is megnyerte. Ugyan, az a politikai rendszer, amiben a szunnita kereskedő

²⁸ Csicsmann, 2020

családokra támaszkodott már nincs, téves lenne az országot bukott államként definiálni. Az állami funkciók részben működnek, ezért célszerűbb az „állami vákuum” fogalmának használata.

2. A második területet a Szíriai Demokratikus Erők ellenőrzik (SDF – Syrian Democratic Forces) és Észak-Szíria jelentős részét foglalja magában.
3. Idlibet és annak környékét az Aszad-ellenes lázadók vették ellenőrzésük alá. Ezen a területen Szíria lakosságának a 20%-a, mintegy 3-3,5 millió fő él. Ezt a területet szalafista-dzsihadista²⁹ szervezetek irányítják, leginkább pedig a Hajat Tahrír as-Sám dominál, ami az al-Káidához köthető. A szervezet szoros kapcsolatban áll Törökországgal és főként szíriai harcosokra támaszkodik.
4. A negyedik területet (észak-nyugat, észak-középső terület) Törökország ellenőrzi. Törökország beavatkozása a szíriai polgárháborúba 2016-ban kezdődött. „főbb motivációi kapcsán a következő szempontokat említhetjük: Szíria föderális államszerkezete kialakulásának megakadályozása, az Iszlám Államtól elfoglalt kurd területek megosztása, a menekültek visszatelepítése Észak-Szíriába, illetve az Aszad-rezsim meggyengítése.”³⁰

9. Felkelők, terroristák

Szíria etnikai és vallási sokszínűségéről korábban már szót ejtettem. Az országot 2011 márciusában elérő arab tavasz, mint a térség egyes országaiban. Ugyan a tüntetések békésen indultak, az Aszad-rezsim erőszakos válasza miatt teljesen más irányt vett. Ez az erőszakos válasz gyakorlatilag ellenzékét faragott a tüntetőkből és a korábbi követeléseik mellett, a teljes Aszad-kormány leváltását követelték. A rezsim maradása mellett a társadalomban kisebbségben lévő drúzok, alaviták, valamint keresztények álltak, azonban az „ellenzék” is sokszínűséget mutatott.

Az állam, az erőszakos fellépéseit (vegyi fegyverek bevetése, fegyveres összecsapások) sokszor magyarázta azzal, hogy az a terrorista szervezetek ellen irányult. Külföldi vélemények szerint, ez inkább állami terrorizmus, hiszen azokat a területek érték ezek a támadások, ahol az ellenzék megtalálható volt. A terrorizmusnak, mint olyan, nincsen általános elfogadott definíciója, emiatt a következőkben N. Rózsa Erzsébet megfogalmazását használom, miszerint:

²⁹ A szélsőséges terrorista irányzatról a következő fejezetben ejtek szót.

³⁰ Csicsmann, 2020

„a terrorizmus jellemzői között a célpontoknak (...), az eszközöknek (...) és a nyilvánosságnak (...) kiemelt jelentősége van, miközben a legfontosabb cél a félelem légkörének megteremtése.”³¹

Bár a terrorizmust leginkább a modern korhoz kötjük, az évszázadok során előfordultak olyan cselekmények, amiket szintén a terrorizmus szóval illetnénk. Ilyen például – az iszlám történetéhez köthető – Ali ibn Abí Tálib és Muávija ibn Abí Szufjánhoz köthető esemény. Muávija szembeszállt Alival a közösség vezetéséért, azonban mivel nem tudtak megegyezni külső felekre bízták a döntést. Emiatt Ali híveinek egy része elhagyta őt, szerintük ugyanis a „kiválasztottság” nem tárgyalás kérdése, az isteni döntés. Pár évvel ezt követően pedig a déli imámra menet megtámadták Alit, aki a sérüléseibe bele is halt.

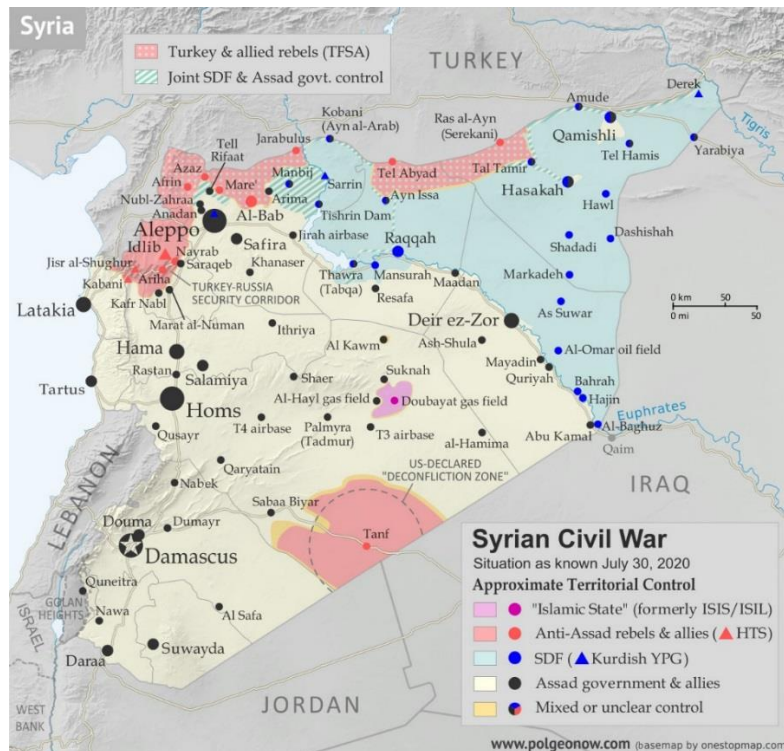
Az egyik legjelentősebb politikai iszlám mozgalom a térségben, a Muszlim Testvérek. 1928-ban Haszan al-Banna alapította Egyiptomban. Céljuk az volt, hogy az akkori politikai rendszert megváltoztassák és a Koránon alapuló alkotmányt vezessenek be. Szíriában, Musztafa al-Szibái és Mohamed al-Mubarák al-Tajjib alapították az 1940-es években. A szervezet az országban jelenlevő szunnita elégedetlenségre épített, illetve a baaszista rendszer diktatórikus jellege sem volt számukra elfogadható. Tüntetések robbantottak ki 1964 és 1965-ben, főként olyan városokban, ahol a szunnita lakosság aránya volt magasabb (pl.: Hama, Homsz). A tüntetéseket a hadsereg leverte, viszont erre válaszul, a szervezeten belül alakult egy radikálisabb csoport, mely 1976-tól kezdve alavitákat kezdett gyilkolni. 1979-ben például az Aleppói Tüzérségi Akadémián hajtottak végre merényletet, ahol 35 alavita hallgató vesztette életét. Az elnök, Hafez al-Aszad ellen is megkíséreltek merényletet végrehajtani, azonban az nem járt sikerrel.

A szunnita ellenzék sokszínűsége megmutatkozik az életkörülményeik, a politikai céljaik és az eszközeiket illetően, köztük pedig terrorista módszereket alkalmazó csoportok is megjelentek. Ennek egyik legfőbb oka, hogy a „Nyugat” nem kívánt a Szíriában zajló eseményekbe helyben beavatkozni, ennek következményeképp pedig az ellenzék radikalizálódott és a helyzet demokratikus tisztázása háttérbe szorult. Az Iszlám Állam megerősödése és térhódítása volt az, ami a külföldi beavatkozást elősegítette.

³¹ N. Rózsa, 2017

Az, hogy ki számít ma terroristának Szíriában nehéz megválaszolni, több csoportot lehetne elkülöníteni:

1. a kormánnyal szemben álló ellenzék
2. a nemzetközileg terrorista szervezetként számontartott Iszlám Állam és Nuszra Front

5. ábra Szíria politikai és katonai megosztottsága³²

A Nuszra Front és az Iszlám Állam is az al-Káidához köthető, de a kezdeti támogató viszony később rivalizálásba fordult át. Az Iszlám Állam agresszív fellépése más ellenzéki csoportokkal egy „második szíriai polgárháborúhoz” vezetett, hiszen már nem csak a rezsim ellen kellett ezeknek a csoportosulásoknak megküzdenie, hanem a terrorista szervezettel is. 2017-re, az Amerikai Egyesült Államok és Oroszország beavatkozásával az Iszlám Állam elvesztette a nagyobb bázisai felett az irányítást, ám a szervezet továbbra is működőképes.

A rezsim szemszögéből bármilyen ellenzéki erő terroristának számít, akik ellen nem félnek keményen fellépni. Ezek miatt a kemény katonai beavatkozások miatt merül fel nemzetközi szinten állami terrorizmus jelenléte. Aszadot és a rezsimjét megpróbálták már

³² Political Geography Now, 2020

felelősségre vonni európai bíróságon, azonban mivel nem tagja a Nemzetközi Büntetőbíróságnak, valamint Kína és Oroszország is megvétózott minden létező határozatot, az ügy nem került bíróság elé.

10. Törökország és Szíria

Törökország és Szíria kapcsolatát partneri viszony jellemezte, a 2000-es évektől kezdve több kereskedelmi megállapodást is kötöttek, melynek hasznát mind a két ország élvezte. A szíriai polgárháború kitörését követően Törökország inkább kivárt, mielőtt támogatni kezdte volna a felkelőket és kettős játékba kezdett, mindkét felet együttműködésre szólította fel, anélkül, hogy a másikkal megszakította volna a kapcsolatot. Törökország visszafogottsága több elemből tevődött össze:

1. Az elmúlt évtized sikeres kapcsolatot sikerült kialakítania Szíriával. Eltörölték a vízumkötelezettséget, mely során a turizmus fellendült, nőtt a két ország közötti kereskedelem, valamint, az édesvízmegosztás tekintetében is egyezményre jutottak. Ezeket az aktuálisan hatalmon levő párt, az Igazság és Felemelkedés Pártja nem szívesen húzta volna keresztbe azzal, hogy támogatja az ellenzéki erőket, ezért inkább a konfliktus demokratikus úton történő rendezését szorgalmazta a rezsimmél.
2. Az ország közelsége révén tartott attól, hogy ha a szír állam összeomlik, az biztonsági fenyegetést jelentene az országra.
3. A török part épp a választások előtt állt, így igyekezett minden olyan külpolitikai lépést igyekezett elkerülni, mely nagy kockázattal jár és esetleg azzal az ellenzék malmára hajtaná a vizet.³³

Mivel a rezsimm Törökország “felszólítására” sem békés úton próbálta meg rendezni a kialakult konfliktust, hanem radikális módon lépett fel a tüntetőkkel szemben, Ankara kezdett elhatárolódni az Aszad rezsimtől, ezzel együtt pedig a lázadókat kezdte támogatni. A fordulópont 2011. szeptemberben történt, amikor Törökország mindezt már nyíltan vállalta.

³³ Lechner-Gibárti, 2021

Ennek legfőbb oka az volt, hogy a párt fölényes győzelmet aratott, így már bátrabban hozhatott merész külpolitikai döntéseket. A másik fontos ok az volt, hogy a török területen újjászerveződött Muszlim Testvériség egyre nagyobb befolyásra kezdett szert tenni. Törökország egy esetleges összeomlás esetén arra számított, hogy a hatalomra kerülő ellenzékkel még szorosabb és jövedelmezőbb kapcsolatot alakíthat ki, mint Aszad kormányával. A harmadik, szintén fajsúlyos okot a rezsimtől való eltávolodásban az játszotta, hogy Barack Obama felszólította Aszad elnököt, hogy mondjon le, és fejezze be az erőszakos fellépést a szír nép ellen. Törökország látva, hogy az arab tavasz érintette országokban milyen megtorlással járt a rezsím támogatása, elkötelezte magát az USA és a tüntetők oldalán.

Miután megszűnt a diplomáciai kapcsolat Damaszkusz és Ankara között, Törökország tovább sulykolta Aszad elnök bűneit. A török médiában a szír elnök elleni fellépést hirdették, azt, hogy sárba tiporja a demokratikus értékeket és az emberi jogokat, valamint a saját népe elleni radikális fellépés miatt tömeggyilkosnak is titulálták. Mindezek mellett 2011. szeptember 23-án fegyverembargót hirdetett, majd november végétől további gazdasági szankciókat vetett ki Szíriára, remélve, hogy ezzel távozásra bírja az elnököt.

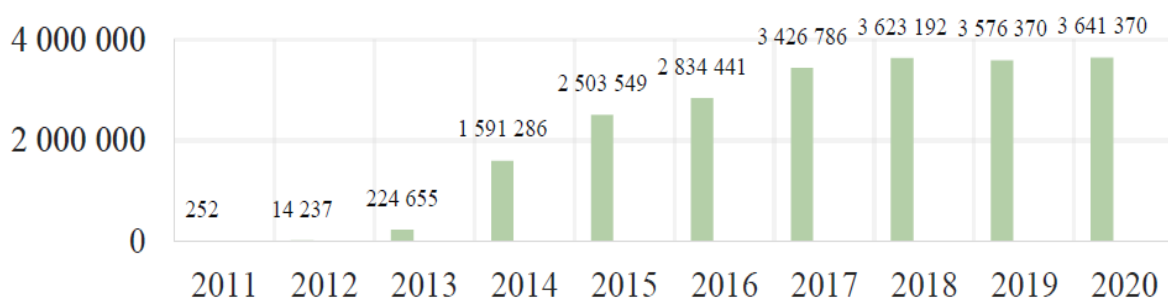
Törökország, azért, mert ilyen erőteljesen részt venni a szíriai konfliktusba, mert azt remélte az ENSZ határozat fog dönteni az ország sorsáról, és kemény szankciókkal sújtják Aszad elnököt. Ezt azonban Kína és Oroszország vétója megakadályozta. A két ország vétója miatt Törökországnak szembe kellett néznie a ténnyel, hogy a szír helyzet nem úgy fog alakulni, ahogyan azt elképzelték - látva a líbiai esetet-, valamint ekkor már olyan mélyen benne volt a konfliktusban, hogy csak úgy kilépni, nem tudott belőle.

A szíriai kurdoknak a polgárháború kitörése végre lehetőséget biztosított arra, hogy autonóm államot hozhassanak létre. 2012-ben Aszad harc nélkül átadott több északi területet a részükre, mely mögött többen egy titkos megállapodást sejtettek. Törökország kurd ellenessége két okra vezethető vissza. Az egyik, az, hogy tartanak tőle, hogy a PKK kialakítja északon a bázisát, ahonnan a jövőben támadásokat indíthat Törökország ellen. Emellett talán még erősebb ok az, hogy félnek attól, hogy ez a megerősödés szeparatista törekvésekhez vezethet³⁴ a török

³⁴ A „Sévrés-szindróma”: amikor az európai nagyhatalmak a vallási és etnikai kisebbségeket felhasználva darabolták fel az Oszmán Birodalmat.

és szír oldalon élő kurdok között. Ez az alap konfliktus az évek során teljesen elidegenítette a két felet és úgy tűnik egyelőre kibékíthetetlen éket vert közéjük.

Az, hogy Törökországnak mekkora szerepe volt a szíriai polgárháborúban, illetve hogyan keverte bele tulajdonképpen saját magát, a fentiekben részleteztem. Ezek mellett fontos szót ejteni az országot érintő migrációs válságról is. A második világháború óta nem volt példa ekkora menekült válságra, mint amit a szír polgárháború idézett elő. Annak kitörésekor meg alig néhány száz szír menekült érkezett Törökországba, ám az évek alatt a számuk folyamatosan nőtt. Az évek során az országba áramló szír menekültek számát a lenti ábrán láthatjuk.

6. ábra A Törökországba érkező szír menekültek száma³⁵

Erdogan elnök végig úgy gondolt rájuk, mint átmeneti vendégekre, akik hamarosan, miután az Aszad rezsim megbukott visszatérhetnek a hazájukba. Előszeretettel hangoztatta, hogy mindenki előtt nyitva áll a török határ. Az, hogy Törökország mennyire nem gondolta állandónak a kialakult helyzetet, hogy alig néhány táborot állítottak fel a menekültek részére. Ahogy a polgárháború egyre inkább kezdett eldurvult az országban, valamint az Iszlám Állam terrorista szervezet is felütötte a fejet, egyre több szír polgár érkezett Törökországba. A táborokban biztosítottak az arab nyelvű oktatást, a pszichológiai tanácsadást és az egészségügyi ellátást is. A táborok azonban nem bírtak tartani a lépést a nagyfokú beáramlással, így a menekültek egy része a városokba költözött. Miután Ankara számára nyilvánvalóvá vált, hogy a helyzet egyhamar nem fog rendeződni, a menekülteknek ideiglenes védelmi státuszt adott. Így elkerülte a nemzetközi menekültstátuszt, viszont vállalhattak munkát, igénybe vehettek az egészségügy szolgáltatásait és az oktatásban is részesülhettek. Ezzel azonban számos új

³⁵ Lechner-Gibárti, 2021 saját szerkesztésű ábrája

probléma ütötte fel a fejet. A kulturális, nyelvi különbségek, a lakhatási probléma csak néhány ezek közül. Az országban élő menekültek többsége iskolás, vagy már munkaképes, akiknek viszont korlátozottak a lehetőségeik, ezzel pedig rá erősítenek a törökországi munkanélküliségi problémára is.

További nagy problémát jelent a szír menekült szülők számára, akik ideiglenes védelmi státusszal rendelkeznek, hogy gyermekük sem szír, sem pedig török állampolgárnak nem tekinthető. Ezek fényében a “hontalanság” problémája is egyre égetőbb.³⁶

11. Napjainkban

A szíriai polgárháború már több mint 10 éve tart az országban. Aszad elnök az ország 60%-a felett – segítséggel ugyan - visszaszerezte az irányítást, sőt idén választásokat is tartottak, így úgy tűnhet, Szíria kezd visszaállni a „normális kerékvágásba” és elkezdődhet az ország újjáépítése, ez azonban korán sincs így. A továbbiakban főként az elmúlt 1-2 év történéseit igyekszem összefoglalni.

2011 márciusa óta, mióta az első tüntetések elkezdődtek, nagyjából 6 millió szír hagyta ott az otthonát, ebből 5,5 millióan más országban kerestek menedéket, illetve közel 600 000-en vesztették életüket. Azok, akik mégis az országban maradtak, folyamatos kihívásokkal néztek szembe: gazdasági válság, koronavírus-járvány és az állandóvá vált háború. Az ország kb. 90%-a él jelenleg a létminimum alatt, miközben az uralkodó politikai elit fényűzésben tölti a mindennapjait. A főként drúzok lakta Swida városában, a gazdasági problémák, a magas élelmiszerárak és éhezés miatt utcára vonultak az emberek és követelték, hogy az állam segítsen rajtuk. Ez a tüntetéshullám más városokat is elért, ami azért is érdekes, mert ezen települések a mai napig hűségesek maradtak a rezsimhez. Az amerikai szankciók miatt, az ország nem juthat legálisan dollárhoz, ami eddig abszolút értékálló fizetőeszköznek volt tekinthető a térségben. A szír font 2020 januárjában érte el, a mindenkori mélypontját: 1 dollárért 1000 szír fontot kértek. Ez, a tüntetések után csak súlyosbodott és már elérte a 3500 lírát is 1 dollár értéke. Az ellenzék által irányított területeken, mint például Idlib, a török lírát használják, ezzel megpróbálva elszigetelni magukat a szír valuta romló hatásaitól. Aszad elnök látszatintézkedést hajtott végre

³⁶ Lechner-Gibárti, 2021

és lemondatta Imad Khamist miniszterelnököt, aki 2016 óta irányította a kormányt. Rojavában (szíriai kurdok által uralt terület) redisztributív módon kezdték el kezelni az élelmiszerellátási gondokat.

Szíria aktuális helyzetének bemutatása során mindenképp szót kell ejteni a fentebb felmerülő Rojaváról (Észak- és Kelet-Szíriai Autonóm Adminisztráció), a de facto autonóm területről, Szíria északkeleti részén. 2020 februárjában a humanitárius és gazdasági válság szélén állt. Törökország még 2019 végén kezdte meg az offenzívát Rojava ellen. Miután Trump kivonta az amerikai katonákat a térségből, török katonák érkeztek a helyükre és etnikai tisztogatásba kezdtek, egy „biztonságos” zóna megteremtésének érdekében. Amiatt, hogy a gazdasági válság és az egyre dráguló élelmiszerárak kevésbé érintsék a területet, valamint biztosítani tudják a hús hozzáférését, a vezetők korlátozták az állatállomány exportját, illetve el kezdték felhalmozni az alapvető élelmiszereket. Az egyik ilyen elosztó-központot, Kobanit, a török haderők megtámadták és a Kelet-Szíriával összekötő M4-es főutat lebombázták. A humanitárius katasztrófa elkerülése érdekében az ENSZ tagjai közül többen kezdeményezték egy új határátkelő létesítését, amin keresztül segélyszállítmányokat juttathatnának el az országba. Nem túl nagy meglepetésre Oroszország és Kína (mint az Aszad rezsim fő támogatói) megvétózták ezt a törekvést. „Ennek köszönhetően jelenleg 400.000 orvosi eszköz vesztegel az iraki határnál, az ENSZ szerint így észak-kelet Szíriában közel 1,5 millió szíriai állampolgár kel fel minden reggel úgy, hogy nem lehet biztos benne, hogy megkapja-e a szükséges egészségügyi ellátást.”³⁷ Egész Szíria területén nagyjából 11 millió ember szorul egészségügyi ellátásra és ezekre a segélycsomagokra leginkább az ellenzék, valamint a kurd autonómia alatt álló területeken lenne szükség. Mivel a segélyek elosztásának joga a kormány kezében van, kevés segítségre számíthatnak az ott élők.

Idén, 2021. május 26-án, a polgárháború kitörése óta másodszor, elnökválasztást tartottak Szíriában, amit nem meglepő módon Bassár al-Aszad nyert. 2014-ben csupán az ország 30%-át tudta irányítása alá vonni, napjainkra ez a szám kb. 60%. Habár voltak „kihívói”, az ideai választás 90%-os fölényrel nyerte meg. Ennek egyszerű oka az, hogy csak és kizárólag az általa felügyelt területekről lehetett szavazni. Valódi „kihívója” nem akadt, sőt egyik

³⁷ Fazekas, 2020

ellenfele a kampányidőszak végén még biztatta is a rá voksolókat, hogy inkább Aszad elnököt támogassák.

A választás megnyerésével, illetve Oroszország és Irán támogatásával Aszad saját magát a polgárháború győztesének kiálthatja ki. A kampányidőszakban, a sokszoros elnöki ciklusát töltő vezető a hangsúlyt az ország stabilizációjára és az országból elmenekülő sírek haza csábítására fektette. Biztatta a régió országaiban élő sír menekülteket a szavazásra, azonban azok, a kontrolltól való félelem miatt nem mertek regisztrálni. Kampányfogásként könyvelhető el az is, hogy 400 politikai foglyot engedett szabadon, köztük tanárokat, újságírókat, ügyvédeket, akik a regnáló hatalmat kritikus szavakkal illették. Fejlődésnek tekinthetnénk ezt a tettet, ha nem lenne emellett még több tízezer ember börtönben. A színjátéknak megfelelő választás és hangzatos ígéretek pedig elsősorban a „Nyugatnak”, a nemzetközi közösségnek szólt. A későbbiekben az elnök hivatkozhat arra, hogy demokratikusan választották meg, még akkor is, ha a választás legitimitása kétségbe vonható. Másrészt azért is fontos volt, hogy pozícióját megerősítse a térségben, hiszen azon kevés vezetők közé tartozik, akit az arab tavasz hatására sem sikerült pozíciójából kibillenteni.

„A mai Szíriának talán épp az a narratívája, hogy nincs narratívája: az emberek élnek is, meg nem is, a városok működnek is, meg nem is, a gazdaság újra indult, meg nem is.”³⁸ A 10 éve zajló háborúban az emberek hozzászótkak a helyzethez, ahhoz, hogy puskaropogást, vagy bombák hangját hallják a távolból. Az országba érkeve azt láthatja az ember, hogy az emberek jönnek-mennek az utcán, dolgoznak és a boltok polcai is tele vannak. A probléma ott kezdődik, hogy a dolgozók nem kapnak elegendő bért, az élelmiszerek ára az egekben és a fent leírt kép csak a rezsím által ellenőrzött területeken tárul a „látogató” szeme elé. A koronavírus járvány Szíriában is felütötte fejét, ám az ott élőket feltehetően ez izgatja a legkevésbé. Jelenleg a megoldást az jelenthetné, ha nemzetközi közösség ismét felvonná a kapcsolatot Aszaddal. Ha a lerombolt házak és városrészek felújítására esetleges segílyt biztosítana az USA vagy Európa, talán könnyebben lehetne a nyugati érdekeket is érvényesíteni. Mindez persze találgatás, hiszen ahogy láthattuk, az elmúlt 10 évben is, a nyugati „támogatás” nem lendítette előre különösebben Szíria sorsát, főleg amíg a rendszer mellett ott áll Oroszország és Irán.

³⁸ Szalai, 2020

IV. AFGANISZTÁN

Afganisztánt 1747-ben alapította Ahmad Shah Durrani, a pastu törzsek egységesítésével. Függetlenségét 1919-ben nyerte el, a brit irányítás alól. Lakossága 37 466 414 főt számlál, etnikai megoszlását tekintve az országban találhatóak pastuk, tádzsik, hazarak és üzbégek. Kabul 1996-ban került először a tálibok³⁹ kezére, majd napjainkban ismét.

40

⁴¹Afganisztán területi és társadalmi szempontból is érdekes ország, hegyek és sivatagok ölelik körbe, a társadalmat pedig etnikai és vallási sokszínűség jellemzi. Az ország területén mindig is harcok folytak, mivel kereskedelmi útvonalak csomópontja, így az évszázadok során többen próbálták meg átvenni a hatalmat a terület felett. Az országot napjainkban az elmaradottság és szegénység jellemzi, továbbá az állandó konfliktus és feszültség, amit egy-egy külső ország csak tovább szít. Mint ahogy fent már írtam, az országot 1747-ben alapították, amikor is meggyilkolták Nadir sahót. Ahmed Khan Addali Kandahárba hívta a törzsfőnököket, azok pedig megválasztották uralkodójuknak. Nevét, Ahmad Sah Durranira változtatta és a mai Pakisztán, India és Irán területeinek egy részét is meghódította. A főváros Kandahárból Kabulba történő áthelyezését utódja, Timur rendelte el.

Mint a világ számos pontján, itt is megjelentek a britek és az országra gyakorolt befolyásuk egészen a 20. századig tartott. Az angol befolyás a mai napig éreztetni a hatását, ugyanis 1893-ban, Pakisztán és Afganisztán között meghúzták a két országot elválasztó határvonalat. Ez a határvonal ketté vágta a pastun törzsek területét, mely a mai napig negatív következményekkel jár. Mindeközben a második világháború negatív hatásai pusztítottak világszerte, mégis Afganisztánban egy viszonylagos „békeidőszak” köszöntött be. Amanullah király nyugati szellemiségben modernizálta az országot: kiterjesztették a nők jogait, Zahir sah pedig általános választójogot vezetett be. 1973-ban puccsot hajtottak végre ellene és Mohammed Daoud Khan köztársasággá nyilvánította Afganisztánt. Ebben az időben a Szovjetunió is megpróbálta hatalmát kiterjeszteni a területre és az országban lévő kommunisták 1978-ban államcsínyt hajtottak végre, Daoud-ot pedig a családjával együtt kivégezték.

³⁹ A szunnita iszlám egyik radikális változatát képviselő mozgalom.

⁴⁰ CIA World Factbook

⁴¹ Kiss, 2013

Ezután több felkelés tört ki, a szovjet nyomás ellen, sőt az afgán kommunista pártokon belül is frakcióharc vette kezdetét. Az 1979-et követő időszakban, a szovjet-afgán polgárháború idején, az országot teljes mértékben lerombolták a harcok. Miután a szovjetek belátták, hogy nem nyerhetnek, Gorbacsov 1989-ben kivonta csapatait az országból. Kabult leszámítva, az ország többi részén a hadurak vették kezükbe az „irányítást”, ami egymás ellen fordított mindenkit. Felszínre törtek a vallási és törzsi ellentétek és mindenki harcolt mindenkivel. Ennek a káosznak köszönhetően, felvirágzott az ópiumtermelés, mellyel Afganisztánnak sikerült a világ élvonalába kerülnie.

A kaotikus helyzetnek a tálibok vetettek véget. Kezdetben az ideológia sikert aratott a lakosság körében, hiszen végre rendszert vitt az életükbe, azonban ahogy egyre jobban erősödött, úgy vált egyre erőszakosabbá. Elvették a nők jogait és betiltottak mindent, ami Mohamed próféta kora óta megjelent az országban. A tálibok „adtak otthont” Oszama bin Laden-nek, így a 2001. szeptember 11-i terrortámadás után az USA bevonult az országba és lerohanta a tálibokat. Ezután megkezdődött az országban az állam újjászervezése, amit nemzetközi erők felügyeltek.

12. Az pastun nacionalizmus⁴²

A pastun etnikum tulajdonképpen az afgán etnikumot jelenti. Kialakulásuk a Szulejmán-hegységből, a kelet-iráni törzseken alapszik, megjelenésüket pedig a greko-bakhtriai királyság bukása idézte elő. Az 5. században a heftaliták⁴³ szövetséget kötöttek a szaka-tokhár törzsszel és egy közös birodalmat hoztak létre. „Pastun, vagy keleti nyelvjárásban a pakhtun saját etnonimájuk, utóbbi többes számából, a pakhtanból lett a brit-indiai pathan elnevezés. Afgánnak szomszédai nevezték el őket. A 6. században a Bhramshita említette először avagana néven.”⁴⁴

A 19. században Afganisztán több fejedelemségre esett szét: kabuli, heráti, kandahári és pesavári fejedelmekre. Utóbbi a britek elfoglalták és bár Doszt Mohamed khán egyesítette az

⁴² Mohammad-Katona, 2013

⁴³ fehér hunok néven ismert csoportosulás a tielö szövetség részeseiből, valamint Közép-Ázsia szkíta népességéből alakult ki

⁴⁴ Mohammad-Katona, 2013

országot, az angol haderővel, nem mert szembe szállni. Így vált a brit birodalom a keleti szomszédjává és lett Afganisztán ütközőállam közte és az Orosz birodalom között. 1893-ban Abdurrahman Khán emír az ország keleti határainak meghatározása miatt, tárgyalni kezdett a brit koronával. E célból egy küldöttség érkezett az országba, Sir Henry Mortimer Durrand külügyminiszter vezetésével. Ennek eredményeképp 1893. november 12-én aláírtak egy hét pontból álló egyezményt, melyben megállapodtak egy demarkációs vonalról, amin túl nem szólnak bele egymás befolyási övezeteibe. Ezt a demarkációs vonalat hívjuk napjainkban Durrand-vonalnak.

7. ábra A Durrand-vonal⁴⁵

Ennek a demarkációs vonalnak a meglétét az afganisztániak a mai napig nem tudták elfogadni, mivel területük háromnegyedét, valamint népességük kétharmadát veszítették el. Továbbá állításuk szerint Abdurrahmán emír az angol nyelvet nem ismerve, kényszer hatására írta alá az egyezményt, különben a britek felfüggesztették volna a fegyverszállítást és a járandóság folyósítását. Egy másik elmélet szerint az egyezmény a brit koronával lett megkötve, Pakisztán pedig nem jogutód, így nem tarthat igényt a területre. A Pastunisztánért folytatott harc évtizedekig folyt és folyik a mai napig Afganisztán és Pakisztán között.⁴⁶

⁴⁵ The Khaama Press, 2012

⁴⁶ Mohammad-Katona, 2013

13. Pakisztán és Afganisztán kapcsolata

A Pakisztán és Afganisztán közötti nézeteltérések hosszú évtizedekre nyúlnak vissza, amit a fentiekben már említettem, részletes elemzésükre nem térnék ki. A következőkben a két ország külpolitikai kapcsolatát igyekszem jobban körbejárni. Pakisztán igyekezett úgy építeni a kapcsolatait Afganisztánnal, hogyha a NATO országok csapatai elhagyják az országot, akkor – arra építve, hogy az afgán kormány nem képes önállóan megállni – közbe léphet és hasznot húzhat belőle.

Az első, Afganisztánhoz fűződő érdeke, az India általi körülzárságból és konfliktusból⁴⁷ ered. A hatalom és befolyás megszerzéséért vívott harcban, támaszként tekint Afganisztánra, így Iszlámábád számára mindenképp fontos, hogy Kabulban, az országgal baráti viszonyt ápoló kormány alakuljon. A második, a már említett Durand-vonalból ered, mivel a pastunok többsége Pakisztánban él. A harmadik érdek, ami Afganisztánhoz köti és kötötte, hogy a kereskedelmi importjának nagyjából 80%-a Kabullal történt. Továbbá Iszlámábád tervei között szerepel egy földgázvezeték kiépítése, mely összeköti Gvadar-kikötőjével, ezzel pedig elérhetné a közép-ázsiai piacot.⁴⁸

Bush elnök 2006-ban közös ebéden fogadta Karzaí (afgán) és Musarraf (pakisztán) miniszterelnököt, ahol megegyeztek egy közös békedzsirga⁴⁹ megrendezésében, melyre 2007 augusztusában került sor. AZ USA felismerte, hogy Pakisztán az, aki érdemben képes befolyásolni a tálibokat, ezért mielőtt a háború – az irányítása nélkül – új szakaszba lépne, inkább finanszírozta az ülést és a tárgyalásokat a két ország között. A dzsirga eredménye végül egy hat pontból álló határozat és egy 50 fős bizottság létrejötte lett. Utóbbi azzal a céllal alakult, hogy harcoljon a terrorizmus, valamint az afgán ellenzék egyes elemei ellen és a tálibokkal tárgyalásokat bonyolítson le. További fontos mozzanata volt a dzsirgának, hogy Pakisztán elismerte, hogy az afgán tálibok és az iszlám szélsőséges csoportok tőlük kapnak támogatást.⁵⁰

⁴⁷ A két ország közötti ellenséges viszony 1947 után alakult ki, melynek legfőbb alapját a területi viták képezték. (Éva, 2019)

⁴⁸ Katona, 2007

⁴⁹ béke tanács

⁵⁰ Katona, 2007

14. A Szovjetunió és Afganisztán

Ahogy napjainkban láthatjuk, már két nagyhatalom is elvérzett Afganisztánban: az USA és a Szovjetunió. Utóbbi katonai jelenléte 1979. decemberében kezdődött, miután az 1978-ban hatalomra jutó Afgán Népi Demokratikus Párt segítséget kért tőlük. Tekintettel az addigi sikereikre, pár hónapos hezitálás után a Szovjetunió úgy döntött, bevonul az országba.⁵¹

Az Afgán Népi Demokratikus Párt marxista tanokat követő tevékenysége, nem élvezte az országban mindenki osztatlan sikerét, különösen nem az iszlám vallási fundamentalizmust hirdető mudzsahedinek körében. A szovjet katonák először Kabult foglalták el, majd 1979. december 27-én betörték az elnöki palotába és meggyilkolták Hafizullah Amint, valamint annak egész családját. A helyére Babrak Karmalt tették, aki viszont a szovjetek segítségével sem volt képes az ország gazdasági helyzetén javítani, a fundamentalista lázadókat visszaverni pedig még annyira sem tudta.

A szovjet beavatkozás a nemzetközi közösség, főképp az USA nemtetszését váltotta ki: Jimmy Carter amerikai elnök jelezte, hogy mindennemű lépés, ami veszélyezteti a Perzsa-öböl⁵² biztonságát, azt, az ország elleni támadásként fog fel. A szovjetek hamar rádöbbenek, hogy győztesként semmiképp nem tudnak kijönni a mudzsahedinekkal szemben folytatott háborúból, akiket Pakisztánon keresztül az USA is támogatott. Miután 1985-ben Gorbacsov került a főtitkári székbe, mondhatni vérfrissítést hozott a pártba. Tudta, hogy csökkenteni kell az ország nemzetközi kintlévőségeit ahhoz, hogy a gazdaságot stabilizálni tudja.

Végül 1988. tavaszán, Genfben zajló tárgyalásokon döntötték el a szovjet csapatok kivonását Afganisztánból, melyet a szovjet nép is egyre erőteljesebben követelt. Az afgán kommunista párt igyekezett létrehozni az országban egy olyan cselekvő struktúrát, ami összefogja az egész társadalmat és Afganisztán végre a saját lábain is megállhat. Ahhoz, hogy ez miért nem sikerült Alekszand Prohanov újságíró szavait idézném: „*De vajon lehetséges-e egyáltalán a szocializmus szilárd politikai struktúrája egy olyan országban, ahol megszámlálhatatlanul sok törzs, vándorló népcsoport, agglomeráció, vezér és kényúr valamiféle egybemosódó közeget, ingoványos szociális masszát alkot...?*”

⁵¹ Csalló, 2010

⁵² A Szovjetunió az Afganisztánba történő bevonulással, alig pár száz kilométerre került, stratégiai fontosságú olajmezőktől. (Csalló, 2010)

15. Afganisztán 2001 után

2001. október 7-én az amerikai hadsereg megkezdte légitámadásait az ország, pontosabban a tálib rezsim ellen, eközben pedig az északi hadurak is szárazföldi hadműveletekbe kezdtek. 2001. december elejére a tálibok letették a fegyvert és szabadon, büntetés nélkül elszékelhettek. A társadalom és a politikai rendszer helyreállítására a bonni konferencia adhatott volna lehetőséget, azonban az országban jelenlévő, valóban fajsúlyos politikai erőket nem vonták be a tervekbe. *„Nem vonták be azonban sem a marxista rezsimiek államigazgatási gyakorlattal rendelkező szakértő politikusait, sem a tálibokat, vagyis éppen azokat az erőket nem, akik hazai beágyazottsággal, helyismerettel, támogatottsággal rendelkeztek, csak négy dzsihádi csoportot, köztük az ország területének alig öt százalékára visszavonult Északi Szövetség⁵³ háborús bűnös, drogcsempész hadurait és más olyan csoportokat, akik évtizedek óta külföldön, az ország realitásától távol éltek.”⁵⁴*

A fentiek következtében Afganisztánból eltűntek a karizmatikus vezetők és a demokrácián alapuló törzsi tanácsok. Államfőnek pedig a szinte semmiből feltűnő Hámid Karzaít tették meg. Sem a tokiói, sem pedig a berlini konferencián nem történtek érdemi előre lépések az ország biztonságának megszilárdításában és a politikai intézményrendszer kialakításában. A nemzetközi közösségektől érkező segélycsomagok elfolytak a korrupció, bürokratikus rendszer útvesztőjében. Ez a kialakult rendszer – ha csak papíron is – vonásaiban emlékeztetett Daúd Khán idejére. 2003 végén és 2004 elején a föderalizmus és a centralizmus hívei álltak szembe egymással, mely a centralisták győzelméhez vezetett. *„Papíron Afganisztán a világ legcentralizáltabb országa lett. A gyakorlatban azonban a kormány hatalma nem terjed a fővároson túlra.”⁵⁵*

Az új alkotmányban fontos kérdés volt a nemzeti nyelv, ugyanis nem rendelkezik államnyelvről, csupán két hivatalos nyelvet állapít meg: a pastut és a darit. Az országban más használatos nyelvet ott kell biztosítani, ahol az adott nemzetiség, aki használja, többségben van. A kisebbségi nyelveket, mint az üzbég, beludzs, türkmén, vagy kamdesi nem tiltják, azonban a médiában kevés ilyen nyelvű, hozzáférhető műsor jelent meg, sőt – ami nagyobb fajsúlyú probléma – nemzetiségi iskolák sem épültek. Az ország himnusza is pastu nyelvű, mely számos

⁵³ Ma ismert formája még 1996-ban alakult, akkor Egyesült Iszlám Unió néven. Az egyetlen olyan erőnek számított Afganisztánban, akit a tálibok nem voltak képesek legyőzni. (Katona, 2002)

⁵⁴ Katona, 2007

⁵⁵ Katona, 2007

vitát generált, azonban a szövegében megemlíti 13 nemzetiséget. A nemzeti nyelv kérdése azonban eltöpreng az ammellett, hogy akár a pastuk, akár más nemzetiség esetében kevés lehetőség adódott az adott nyelv tanulására, a megfelelő infrastruktúra hiánya, vagy épp a felkelők támadásai miatt.

1979-ig a kábítószer-probléma nem igazán volt ismert Afganisztánban. A mudzsáhidok⁵⁶ kezdtek el vele foglalkozni, szovjet nyomás ellen, melyet a táliboknak szinte teljesen sikerült kiirtaniuk, mikor hatalmon voltak. 2001-ben az Északi Szövetség a kábítószer-termelésért cserébe vett részt a tálib rezsim megdöntésében. Az országban a kábítószertermelés és értékesítés 2006-ban a GDP 40%-át, míg 2007-re a 60%-át tette ki.⁵⁷ A kábítószer-kereskedelem ilyen nagyfokú jelenléte az országban feltételezi a központi hatalom hiányát, vagy ami szintén rossz, a korrupció nagymértékű jelenlétét. Mind a kettő adott volt Afganisztánban. A Karzai-kormány ideje alatt, a parlamenti képviselők legalább felének volt valamiféle kapcsolata, kötődése a kábítószer-kereskedelemmel. A talibán, első felemelkedése alatt, szinte teljesen eltűntette ezt, azonban napjainkban már másképp tekintenek rá: a háborúik finanszírozásához elengedhetetlen a kábítószer-kereskedelemből befolyó jövedelem.

Ahogy korábban már írtam, az amerikaiak, valamint szövetségeseik az új politikai rendszer kialakításában nem támaszkodtak egyetlen egy, az országban meglévő fajsúlyos politikai erőre sem, sőt a tálib rendszert sem darabolták szét, hagyták őket „szépen elmenni”. Ennek köszönhetően a tálib erőknél volt lehetősége újjászerveződni: növelték harci kapacitásukat, nagyobb területet szereztek maguknak, szervezeti struktúrájukat átalakították és új harcosokat toboroztak. Azoknak, akik az amerikaiak 2001-es bevonulásában és az üres ígéretekben csalódtak, ideális választásnak tűnt egy átalakult, „fejlettebb”, a pastun becsületkódexet és a rendet, tartani tudó mozgalom. Ami még vonzó lehetett a csatlakozást illetően, az az, hogy míg egy köztisztviselő 2007-ben nagyjából 40-60 dollár körül keresett havi szinten, addig a tálib harcosok napi szinten 5-9 dollárt vihettek haza.⁵⁸ Egy gyors fejszámolást követően egyértelművé válik, hogy egy családját fenntartani kívánó személy, még ha nem is ért egyet a tálib mozgalom minden elemével, anyagi szempontból jobban jár. Ezt fokozza már csak

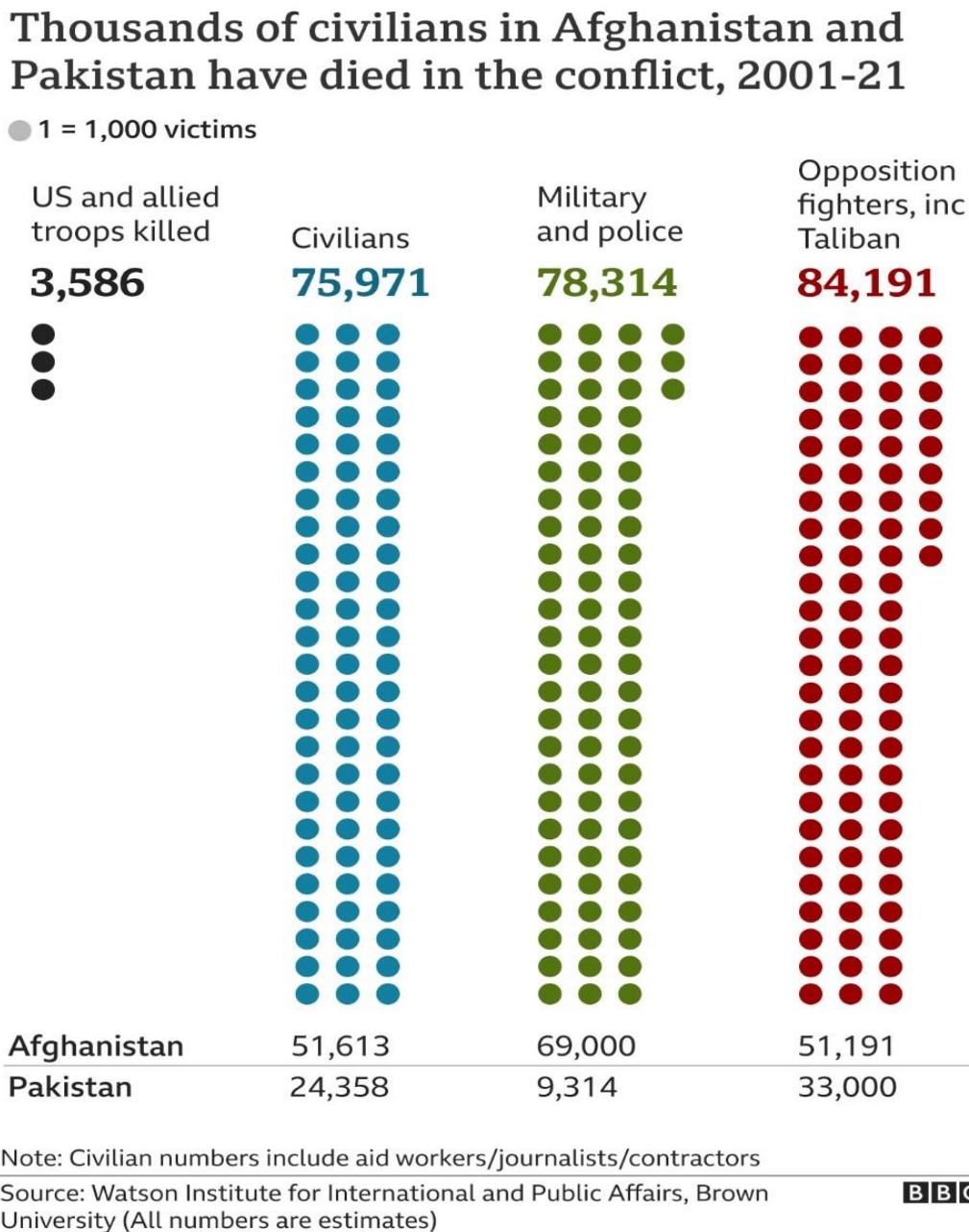
⁵⁶ Azon muszlimok, akik részt vesznek a dzsihádban. A kifejezést, gyakran „Isten harcosai”-ként fordítják, bár nem feltétlenül takar valóban háborút.

⁵⁷ Katona, 2007

⁵⁸ Katona, 2007

az amerikai segítségnyújtásból való kiábrándultság. Ez a kiábrándulás már egészen hamar, 2004-től elkezdődött, mikor a nemzetközi közösség az SNTV⁵⁹ kialakítása mellett döntött.

A több évtizedes konfliktus rengeteg civil áldozatot követelt, amelyet az alábbi ábra szemléltet.

8. ábra Áldozatok száma és megoszlása⁶⁰

⁵⁹ Single Non Transferable Voting (egyéni át nem ruházható választási rendszer), ahol nincsenek pártlisták, csak egyéni képviselők indulhatnak

⁶⁰ BBC News, 2021

16. Az USA és a Talibán

Az Amerikai Egyesült Államok, a második világháború után támogatni kezdte az oktatás és a mezőgazdaság területén Afganisztánt, leginkább a Szovjetunió ellensúlyozásaképp. George W. Bush kormánya a 2001. szeptember 11-i terrortámadás után üzent hadat Afganisztánnak, ugyanis a támadásokért felelős Oszama bin Ladent és szervezetét az afgán tálibok támogatták. 2001. október 7-én megkezdődött az Enduring Freedom⁶¹ nevű akció Afganisztánban, melyben az USA, az Északi Szövetséggel és a tálibok ellen szembefordult pastu harcosokkal, légitámadást hajtott végre az al-Kaida kiképzőtáborai ellen.⁶²

Barack Obama kampányának egyik központi eleme, az afganisztáni háború volt. A hivatalba lépése után azonban szembesült azzal, hogy a győzelemre való esély, gyakorlatilag a nullával egyenlő, hiszen az afgán kormány nem fejlődik, Pakisztán „kettős játékot űz” és a szövetségesek sem veszik ki részüket érdemben a háborúból. Az egyik hatalmas eredmény, mely hosszú idő után mérföldkőnek számított, hogy az Obama-adminisztráció alatt sikerült kiiktatni Oszama bin Ladent. A kivonulást Obama is szorgalmazta, azonban Afganisztán helyzetét tekintve és főképp a nemzetközi nyomás hatására, erre nem volt lehetősége⁶³

2021. augusztusában véget ért az USA katonai beavatkozása Afganisztánban. A tálib mozgalom – akik miatt 20 évvel ezelőtt az országba érkeztek – átvette az irányítást az ország felett, Asraf Gáni afgán miniszterelnök pedig elhagyta az országot. A legtöbb katonai veszteség az Amerikai Egyesült Államokat érintette 2001 és 2019 között. Emiatt, az amerikai társadalmon belüli elégedetlenség és a témérdek pénzbeli támogatás csökkentése érdekében az USA elhatározta, hogy visszavonul a háborúból.

A 20 év alatt nyilvánvalóvá vált, hogy a tálibok ellen fegyverekkel nem lehet győzni, a béke állapotát csak és kizárólag tárgyalás útján lehet Afganisztánba elhozni. 2020. február 29-én békemegállapodást (Agreement for Bringing Peace to Afghanistan) kötött az USA a tálibokkal, mely három pontból állt:

⁶¹ magyarul: Tartós Szabadság hadművelet

⁶² Szabad Európa, 2021

⁶³ Nagy-Wagner, 2011

1. Washington garantálja az amerikai csapatok kivonását az országból, melyért cserébe a tálibok garantálják, hogy nem követnek el sem az USA, sem pedig szövetségeseik kárára irányuló cselekvéseket.
2. A tálibok nem működnek együtt terrorszervezetekkel, vagy egyéb olyan veszélyt jelentő szervezetekkel, melyek veszélyeztetnék az USA vagy a szövetségesei biztonságát és menedéket sem nyújthatnak nekik az országban, mi több azok megszüntetésében is segédkeznek.
3. Az afgán kormány és a tálibok is tárgyalásokba kezdenek, hiszen egy új, biztonságos Afganisztán a két fél valamelyike nélkül nem elképzelhető. További vállalás volt a tálibok részéről, hogy az erőszak szintjét minimalizálják az országban. Gesztusként, az afgán kormánynak 5000 tálib foglyot kellett volna szabadon engednie, ám ez Gani elnöknek nem tetszett, mert szerinte egyrészt semmi nem szavatolja, hogy a szabadon engedett tálib foglyok nem állnak vissza ismét a csatatérre, másrészt a megállapodás az USA és a tálibok között jött létre, ezért rá nem vonatkozik⁶⁴

Az amerikai kivonulás hírére többen szkeptikusan fogadták, mert tartottak tőle, hogy 20 év munkája odavész és Afganisztán ismét visszasüllyed arra a szintre, ami miatt 2001-ben az országba érkeztek. Az afgán biztonsági erők, katonák és rendőrök is félték, hogy mi lesz velük és családjukkal, ha a tálibok ismét visszaszerzik a hatalmat, hiszen eddig ellenük harcoltak. A tálibok azonban kénytelen lesznek belátni, hogy hatalmon csak akkor maradhatnak, ha a lakosság támogatja őket és hangzatos ígéretekkel sokra nem mennek.

A békemegállapodás, illetve a tárgyalások azonban nem csak az afgán-tálib részről vált nehezzé, hanem a kormány vezetésén belül is. A választásokat Asraf Gani nyerte meg, ezt viszont ellenfele Abdullah Abdullah nem volt hajlandó elfogadni és saját maga is kormányt alakított és megünnepelte a nyereséget. Gani, a konfliktust enyhítendő felajánlotta Abdullah számára a „Legfelsőbb Béke Tanács” elnöki pozícióját, illetve kabinetjének 40%-át, ám nem vezetett megegyezésre. A konfliktus megoldását elősegítendő, az amerikai kormány is bekapcsolódott és Mike Pompeo, amerikai külügyminiszter igyekezett elsimítani a feszültséget, eredménytelenül. Ez a kormányválság is hozzájárult ahhoz, hogy a tálibok az amerikai csapatok kivonulását követően átvehették a hatalmat az ország felett.⁶⁵

⁶⁴ Szilágyi, 2020

⁶⁵ Szilágyi, 2020

Bár a békemegállapodás megszületett februárban, a fegyveres összecsapások és a tálibok általi erőszakos cselekmények száma nem csökkent. Mivel Gani elnök nem engedte szabadon a megállapodásban kikötött 5000 foglyot, a tálibok – a megállapodást betartva, hiszen nem az USA vagy szövetségeseit támadta – támadást intézett a kormányerők által ellenőrzött területekre. A békemegállapodás ellenére tűzszünet sajnos ezután sem alakult ki Afganisztánban.

Fontos leszögezni, hogy az immár második alkalommal is hatalomra jutó tálib mozgalom nem egy párt, hanem egy politikai mozgalom. Struktúrája számos elemből tevődik össze, elkezdve a preiszlám hagyományoktól a *„deóbandi fundamentalizmuson át, egészen a globális dzsihádzmusig.”*⁶⁶ Ideológiájuk szerint a nők és gyerekek nem fontosak gazdasági szempontból, sőt csak felesleges „kenyérpusztítók”. *„A mozgalom másfelől a gyökértelenek: a menekülttábor lakók és szeminaristák drog- és Kalasnyikov-kultúrájának terméke, amely a hagyományos törzsi elemekkel szemben a hadurak és tanzímok által már megkezdett harc folytatásának szolgált új kereteket.”*⁶⁷ A vallási előírásokat szigorúan betartják, jellemző a vallási fanatizmus.

Az afgánok is szunnita muzulmánok, ám a vallási nézetük szabadabb, így az együttélés a tálibokkal számukra maga a pokol. A tálibok nem engedélyezik a filmkészítést, a muzikát, a tv-t, vagy az internetet. Tilosak a zenés ünnepek, valamint a nők életét igencsak bekorlátozó tiltások léptek életbe. Ilyen például a pénzkérés, az iskolába járás, sportolás, a színes ékszerek vagy a hagyományostól eltérő ruhák viselete vagy épp a hangos nevetés. A férfiakkal szemben ilyen szempontból megengedőbb a talibán, számukra a hagyományos muzulmán öltözet kötelező, valamint a megfelelő hosszúságú szakáll. Utóbbtól való eltérés esetén testi fenyítés is szóba jöhet. Az általuk felügyelt területen a sáriát⁶⁸ alkalmazzák, annak pedig, aki nem hajlandó betartani, számíthatnia kell a kemény retorziókra: kínzás, csonkítás, vagy akár nyilvános kivégzés jár érte.⁶⁹

Az idén nyáron történő hatalomátvétel tele volt hangzatos ígérekkel, de már kezd körvonalazódni, hogy többségük pusztán ígélet is marad. A nők ellenőrzése és a velük szemben elkövetett erőszakos cselekedetek már elkezdődtek. A nők mellett pedig, a homoszexuális

⁶⁶ Katona, 2009

⁶⁷ Katona, 2009

⁶⁸ iszlám erkölcsi, morális vezérelve; szó szerint: kitaposott út

⁶⁹ Euronews, 2021

afgánok is aggódnak a testi épségükért, hiszen a saria törvény szerint a különböző embercsoportokra, különböző fokú védelem vonatkozik. Ennek fényében a homoszexuális személyekre Afganisztánban megkövezés és halál vár. ⁷⁰

Idén májusban kezdődött el az amerikai csapatok, valamint szövetségeseik csapatainak a fokozatos kivonása Afganisztánból, melyet még Donald Trump amerikai elnök rendelt el. A 2020-as adatok alapján ez több mint 16.000 katonát jelent, amelynek közel felét az amerikaiak tették ki. A jelenlévő nemzetek katonáit az alábbi táblázat részletezi.

Resolute Support Mission

Troop Contributing Nations

	Albania	99		Germany	1.300		Poland	350
	Armenia	121		Greece	11		Portugal	188
	Australia	200		Hungary	95		Romania	797
	Austria	15		Italy	895		Slovakia	51
	Azerbaijan	120		Latvia	40		Slovenia	8
	Belgium	93		Lithuania	50		Spain	66
	Bosnia-Herzegovina	68		Luxembourg	2		Sweden	25
	Bulgaria	158		Mongolia	233		Turkey	600
	Croatia	107		Montenegro	27		Ukraine	21
	Czech Republic	309		Netherlands	160		United Kingdom	1.100
	Denmark	155		New Zealand	9		United States	8.000
	Estonia	42		North Macedonia	44			
	Finland	63		Norway	58			
	Georgia	871						
							Total	16.551

9. ábra A NATO afganisztáni szerepvállalása⁷¹

Ezt követően a tálib mozgalom még nagyobb lendülettel és erővel lépett fel a kormányerőkkel szemben és sorra foglalta el és vonta ellenőrzése alá a területeket. ⁷² A tálib hatalomátvétel óta csak idő kérdése, hogy mikor omlik össze a gazdaság. Arra számítanak, hogy most, hogy a nemzetközi közösség kivonult az országból, majd Kína, Oroszország vagy esetleg Irán segít kilábalni a jelenlegi gazdasági helyzetből. Hogy mennyire nehéz is a helyzet,

⁷⁰ Euronews, 2021

⁷¹ Kováts, 2021

⁷² Telex, 2021

tekintsük át a következőkben: az afgán GDP 19,29 milliárd dollár volt 2019-ben, az egy főre jutó GDP pedig 507,1 dollár, amivel a világ 17. legszegényebb országának számítanak. A lakosság fele mélyszegénységben él és 80%-a írástudatlan. Az országot sújtó szárazság miatt a lakosság nagyrésze nem jut megfelelő minőségű ivóvízhez. Ez természetesen a mezőgazdaság szempontjából is aggasztó, hiszen a Talibán ismételt hatalomra kerülése előtt is 13 millió embert veszélyeztetett éhínség. Az egyetlen ok, ami miatt Afganisztán eddig talpon tudott maradni, az az, hogy folyamatosan külföldi segélyekkel látták el, mely az ország GDP-nek nagyjából 40%-át tették ki.⁷³

A tálibok abban reménykednek, hogy esetleg Kína, vagy Oroszország melléjük áll, stabilizálják a gazdaságot és elkezdődhet az ország újjáépítése, ahol már közel 40 éve zajlik háború. Ez a rendkívül optimista forgatókönyv viszont nagyvalószínűséggel nem fog megtörténni. Ami valószínűsíthető, az az, hogy a bankrendszer pár hónap múlva teljesen összeomlik, a munkanélküliség aránya magasabbra nő, ennek következtében pedig az egyébként is alacsony életszínvonal tovább csökken. Emiatt pedig feltehetően több lázadás is ki fog törni.

Eddig 300 000 család élt meg abból, hogy katonai szolgálatot teljesített, amit egyébként teljes mértékben az USA finanszírozott és a fizetések már akkor is előfordult, hogy akadoztak. Kína ugyan valóban fontolóra veszi a lehetőséget és folytak tárgyalások a tálibokkal, viszont köztudott, hogy nem az az ország, ami csak úgy szórja a segélyeket: a szívességért cserébe komoly ellentételezést várnak/várhatnak.

Az egyik kilábalási lehetőséget az ópiumtermesztés, azaz a drogkereskedelem jelentheti, bár kevés reménnyel kecsegtet. Mindennel együtt ez a piac évi kb. 6,6 milliárd dollárt tesz ki. Összehasonlításképp az Amerikai Egyesült Államok, a 20 év alatt 2000 milliárd dollárt költött az afganisztáni beavatkozásra. Ez az opció feltehetően megmarad a szegény, vidéki gazdálkodásból élő embereknek, akiknek ez jelenti a fő bevételi forrásukat.

A másik kilábalási lehetőséget a nyersanyagok kiaknázása jelenthetné, ám szintén nehéz vállalkozás. A felmérések szerint rézlelőhely, vasérc-lelőhely és ritkaföldfém található az országban. Mind Kína, mind pedig Oroszország próbálkozott már ezeknek a nyersanyagoknak a kibányászásával, de eredménytelenül. A felsorolt nyersanyagok nehezen megközelíthető

⁷³ Huszák, 2021

helyeken vannak, a hegyekben, melyhez először utakat kellene építeni és alagutakat ásni a hegyeken keresztül. Emellett Afganisztán számos területén nincsen áram és víz, így azt is ki kellene építeni. Ha mindez nem lenne elég az állandó terrorveszély és a képzetlen munkaerő miatt sem érné meg egyik országnak sem ezek után a nyersanyagok után kutatni az országban.⁷⁴

Afganisztán szomszédjai és támogatói, Oroszország, Irán, Pakisztán és Kína a tálib hatalomátvételt visszafogottan „ünnepelték”, bár eddig is titokban támogatták őket. Kína, még a biztos hatalomátvétel előtt fogadta a tálib vezetőket, bár a hivatalos elismeréssel még vár, hiszen nem érdeke a nemzetközi közösséggel szembe menni. Ez a helyzet azonban kétségkívül kedvez Pekingnek, hiszen így alááshatja az USA jó hírét. Mindazonáltal hatalmas mennyiségű pénzt kellene beleölnie egy afganisztáni projektbe, ahogy azt korábban is írtam.⁷⁵

17. Migráció és a tálib hatalomátvétel

Az Európai Unió nyitottan áll az új tálib vezetéshez. Ez a fajta nyitottság valóban elengedhetetlen ahhoz, hogy elkerülhessünk egy újabb migrációs válságot. Ezt a válságot három dolog képes befolyásolni:

1. a tálibok mennyire tartják be a szavukat és tartják magukat a megállapodásokhoz
2. az előző következtében hogyan alakul az országban a közbiztonság
3. sikerül-e a gazdaságot feltámasztani és munkahelyeket biztosítani a polgárok számára

Az amerikai csapatok és szövetségeseinek katonáit májusban kezdték el kivonni az országból, a Talibán pedig jelentős sikereket ért el az ország elfoglalását tekintve, amire még az USA sem számított. Az ország helyzetébe történő beavatkozás nem különösebben tekinthető sikeresnek, bár határozottan sikerült pozitív eredményeket elérni, mint például Oszama bin Laden elfogása és a terrorszervezet visszaszorítása. A demokráciaexport viszont, a temérdek pénzbeli ráfordítás ellenére is csődöt mondott. A tálib hatalomátvétel után, a menekültek számát a fent említett három tényező fogja leginkább befolyásolni.

⁷⁴ Huszák, 2021

⁷⁵ Salát, 2021

A Talibán több ígéretet is megfogalmazott annak érdekében, hogy a nemzetközi közösség legitimnek tekintse, valamint, hogy elnyerje az afgán polgárok bizalmát. Ilyen ígéret volt, hogy a nemzetközi közösséget korábban támogató tisztségviselők amnesztiát kapnak, valamint az országban működő diplomáciai képviselők is biztonságban működhetnek tovább. Utóbbi már csak azért is fontos, mert ha a tálibok legitim hatalomként szeretnék elismertetni magukat, fontos a kapcsolattartás. Kijelentették azonban, hogy a sariia alapján fogják ellenőrizni az ország belső rendjét, melytől mind a nemzetközi közösséget mind pedig az afgán lakosokat aggodalom töltötte el, ugyanis a korábbi tálib hatalom alatt igencsak szélsőséges módon alkalmazták azt, és nagymértékű kontroll alatt tartották a civilek életét. A nőket érintő változások, valamint a síita hazara népcsoport ellen elkövetett erőszakos fellépések a tálibok részéről, megnövelhetik azon emberek számát, akik elhagyják otthonukat.⁷⁶

Az EU, mint már említettem igyekszik nyitottan hozzáállni a tálib hatalom átvételéhez, már csak saját érdekei miatt is. Ugyan el még nem ismerték az újonnan alakult kormányt. A Taliban kordában tartására már nem állnak katonai lehetőségek, de gazdasági és diplomáciai eszközök igen, melyekkel nyomást lehet arra gyakorolni. Az elmúlt 20 évben a nemzetközi közösség finanszírozta Afganisztán életben maradását, sőt az EU segélyezési listáján első volt. Amennyiben végleg elvágják a pénzcsapot, az újonnan hatalomra került tálib mozgalom és az állam összeomlik. Ez viszont Európára sem hatna kedvezően, hiszen valószínűsíthetően gazdasági menekültáradat zúdulna a kontinensre, ismét.

A legnagyobb terhet a menekültáradat tekintetében a szomszédos Irán és Pakisztán viselik, akik becslések szerint az országot elhagyó menekültek nagyjából 90%-nak adnak otthont. Hivatalosan ez 3,5 millió embert jelenthet, de az illegális migráció miatt számuk sokkal több is lehet. A két ország is gazdasági nehézségekkel küzd, és az afgán menekültek jelenléte az országokban társadalmi feszültséget okoz. Emiatt, a menekülttáborokat igyekeznek minél inkább távolabb helyezni az ott élő polgároktól. A táborok létrehozására és a menekültek ellátására mind a két országban szűkös anyagi források állnak rendelkezésre. Angela Merkel hangsúlyozta is, hogy nem szabad elkövetni azt a hibát, mint Szíria esetében, hogy Európa korlátlan számú menekültnek ad otthont, azokat az otthonukhoz közeli országokban kell

⁷⁶ Kovács-Sayfo, 2021

elszállásolni. Ehhez természetesen mindenképp pénzügyi támogatás lenne szükséges a két ország számára.

Mint Szíria és a 2015-ös nagy menekülthullám idején, Törökország most is rendkívül fontos szerepet játszik. Azonban pont a nagyjából 3,6 millió szír menekült jelenléte miatt, Törökország nem hajlandó többnek otthont adni. Ez, valamint a COVID járvánnyal járó gazdasági nehézségek miatt sem szeretne Ankara több embert befogadni. Ennek érdekében, az illegális migrációt megakadályozandó, az török-iráni határon egy 295 km hosszú kerítést húzott fel. További afgán menekültek befogadását maximum további EU-s támogatások után hajlandó átgondolni és megtenni.⁷⁷

⁷⁷ Kovács-Sayfo, 2021

V. A KÖZEL-KELETI VÁLSÁGOK MIGRÁCIÓS HATÁSA EURÓPÁBAN

Az előző fejezetben érintőlegesen már szóba került az EU involváltsága, azonban elengedhetetlennek érzem, hogy közelebbről is megvizsgáljam, hogy milyen hatása volt Európára – különös tekintettel az Európai Unióra – a háborús menekültek érkezésének. Jelen fejezetben általánosságban bemutatom az EU migrációs politikáját a XXI. században és közel-keleti konfliktusok - elsősorban a szíriai menekültválság - hatásait az Európai Unió egészére, valamint tagállamaira.

18. Az EU migrációpolitikai törekvései

Az Európai Unió már a XX. században felismerte azt a tényt, hogy egyrészt a hosszútávú együttműködéshez szükséges az unión belül „lebontani a falakat” és egy olyan irányelv mentén kell haladni, amely az országhatárok ellenőrzésének fokozatos megszüntetéséhez vezetnek – Schengeni egyezmény, 1985.-, másrészt azt, hogy az Európai Unió tagállamainak egy olyan értékrendet szükséges képviselni és ezzel példát mutatni, amely nemcsak határain belül születőknek és élőknek ad szabadabb mozgásteret, de a határain túlról érkezők felé is befogadó politikát és légkört sugall.

Az emigrációs törekvések első nagy mérföldkövének az 1999-ben Tampereiben aláírt dokumentumot tekinthetjük. Az úgynevezett Tamperei Program⁷⁸ az első olyan elfogadott terv volt, amely részeként az Európai Unió komoly hangsúlyt fektetett volna az EU területén legálisan élő harmadik országbeli bevándorlók integrálására, akik számára biztosítani szükséges a tisztességes bánásmódot és akiket az uniós állampolgárokéval megegyező vagy ahhoz közelítő jogosultságokkal kell felruházni.

A Tamperei Program „bukását” a 2001-es New York-i terrorsemények alapozták meg, amelyen tovább rontottak a 2004. márciusában történt madridi robbantások, így végül az igen

⁷⁸ Schmid-Drüner, 2021

ambiciózus integrációs elképzelések megvalósítása helyett az Európai Unió a belbiztonság megerősítése felé fordította a fejét.

A következő néhány év EU-s politikája az előbbieket alátámasztva inkább az új tagállamok integrációjára, a belpolitikai döntésekre, a belbiztonság megszilárdítására és az uniós állampolgárok szabadságjogainak biztosítására helyezte a hangsúlyt amellyel, hogy továbbra is napirenden tartották a migráció és a menekült befogadás megfelelő kezelését, valamint az illegális migráció visszaszorítását, azonban érdemi előrelépés az EU-n kívülről bevándorlók tekintetében nem történt. Az úgynevezett Hágai Program⁷⁹, fontos irányelveket határozott meg, ezek főként a munkavállalással egybeköthető migrációt érintették.

A 2008-ban elfogadott és a 2009-től a Stockholmi Program⁸⁰ keretein belül megvalósítandó Európai bevándorlási és menekültügyi paktum⁸¹ (Paktum) alapvetően öt célt határozott meg migrációs politikája tekintetében:

1. A legális bevándorlás megszervezése az egyes tagállamok által meghatározott prioritások, igények és befogadóképesség figyelembevételével, valamint az integráció támogatása.
2. Küzdelem az illegális bevándorlás ellen, különösen az illegálisan tartózkodó külföldieknek a származási országukba vagy egy tranzitországba történő visszatérésének biztosítása révén.
3. A határellenőrzések hatékonyságának fokozása.
4. A menedéket nyújtó Európa létrehozása.
5. Globális partnerség kialakítása a származási országokkal és tranzitországokkal, a migráció és a fejlesztés közötti szinergiák elősegítése révén.

A fenti kötelezettségvállalások ismételten a korábbi ambiciózus menekült és bevándorlási politikára hajazott, azonban a kidolgozásuk elhúzódott és a végső állásfoglalások és iránymutatások késedelmes kiadása miatt a beépítésük idején már tetőfokára hágott a szíriai helyzet okozta menekültválság, amelynek kezelése jelentősen megosztotta a tagállamokat, így

⁷⁹ Schmid-Drüner, 2021

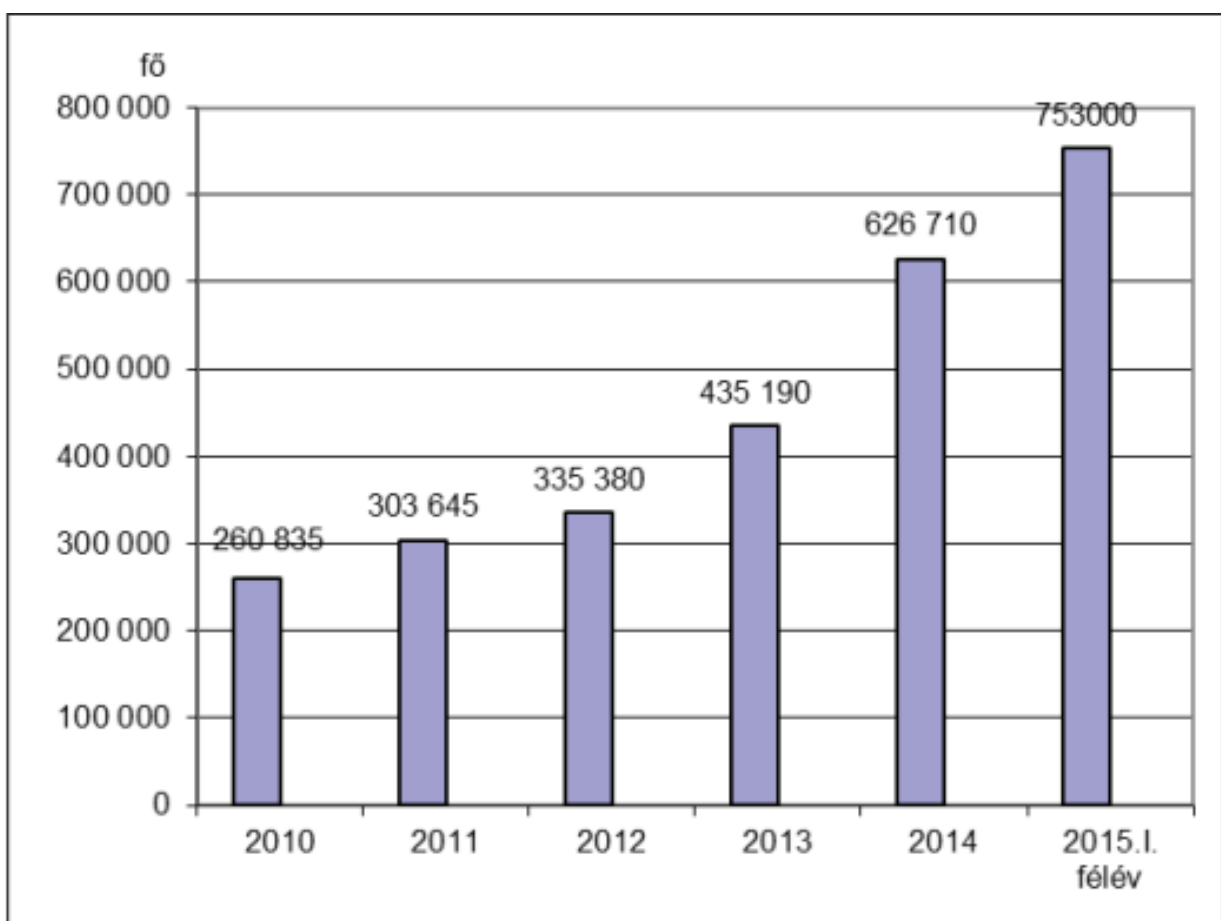
⁸⁰ Schmid-Drüner, 2021

⁸¹ EU Tanácsa, 13440/08 ASIM 72, 2008

alapvetően elmondható, hogy a Paktumon alapuló iránymutatások továbbra is egy súlytalan EU-s migrációs politikát eredményezett.

19. A szíriai menekültválság európai hatása

Ahogy azt már a korábbiakban kifejtettem a 2011-ben kitört szíriai polgárháború és annak következményei rengeteg áldozatot követelt és az elhúzódó harcok a civil lakosság tetemes részét kényszerítette lakóhelyük elhagyására és az országból való menekülésre, kvázi disszidálásra. Európában a menekültáradat tényleges jelei 2014-ben jelentkeztek, ekkorra a lakosság már nem bírta tovább a romokban heverő országban, a menekülttáborok nélküli életformáját. Az alábbi táblázat jól szemlélteti, hogy milyen drasztikusan emelkedett a menedékkérők száma 2014-től kezdődően.

10. ábra Menedékkérők száma az EU tagállamaiban⁸²

⁸² Tóth, 2016

Az Európai Unió szembesült azzal a helyzettel, hogy a kialakított irányelvek bár egyértelműen a jó célt szolgálják és ezek alapján a tagállamok – különösképp a fejlett európai országok - kötelessége befogadni a menedékkérőket, azonban az elméleti háttér kevés a menekültek szervezett befogadásához, integrálásához és a gyakorlatban nem készült fel egy ilyen horderejű migráció gördülékeny kezelésére.

A menekültek zöme két irányból próbált belépni az Európai Unióba, Görögországon és Olaszországon keresztül. A helyzet azonnali intézkedést igényelt, ezért az EU Tanácsa kidolgozott egy úgynevezett „menekültkvóta rendszert”, amely a menedékkérők egy részének Görögországból és Olaszországból történő áthelyezésének elosztását volt hivatott rendezni az EU többi tagállama között. A kvótarendszer első mérföldköve az EU Tanács 2015. szeptember 22-i határozata volt, amelyet a tagállamok minősített többségi szavazattal elfogadtak.⁸³ A határozat tehát nem ment át csont nélkül, Magyarország, Csehország, Szlovákia és Románia is ellene szavazott, míg Finnország tartózkodott, annak ellenére, hogy ezen országokba betelepítendő összes migráns szám csupán a teljes létszám ~10%-a volt. Az egyes tagállamok kvótáit az alábbi táblázat részletezi.

	<i>Italy</i>	<i>Greece</i>	TOTAL
Austria	462	1491	1953
Belgium	579	1869	2448
Bulgaria	201	651	852
Croatia	134	434	568
Cyprus	35	112	147
Czech Republic	376	1215	1591
Estonia	47	152	199
Finland	304	982	1286
France	3064	9898	12962
Germany	4027	13009	17036
Hungary	306	988	1294
Latvia	66	215	281
Lithuania	98	318	416
Luxembourg	56	181	237
Malta	17	54	71
Netherlands	922	2978	3900
Poland	1201	3881	5082
Portugal	388	1254	1642
Romania	585	1890	2475
Slovakia	190	612	802
Slovenia	80	257	337
Spain	1896	6127	8113
Sweden	567	1830	2397
TOTAL	15600	50400	66000

11. ábra Menekültkvóta az EU Tanács határozata alapján⁸⁴

⁸³ A TANÁCS (EU) 2015/1601 HATÁROZATA, 2015

⁸⁴ HVG, 2015

A migránsok befogadásának kérdése nagy port kavart az elmúlt években az EU tagállamai között. 2017-ben Magyarország, Csehország és Lengyelország ellen kötelezettségszegési eljárást indított az Európai Bíróság, mert a tagállamok nem voltak hajlandóak elfogadni a menekültkvótákat és befogadni az elosztás alapján az adott számú menedékkérőket.⁸⁵ Az úgynevezett Kvóta-per évekig tartott, végül tavaly az Európai Bíróság kimondta, hogy a három tagállam nem teljesítette kötelezettségeit a menekültek befogadására, azonban tekintve, hogy az ítélet hozásakor már a menedékkérők befogadása a kvótahatározatok hatályvesztésével okafogyottá vált, illetve nem határozott meg egyéb szankciókat, így az ítéletnek hátrányos következménye nem hárult az alperes országokra.⁸⁶

Az utóbbi években jelentősen csökkent a menedékkérők száma, 2020-ban a kvótarendszer lekerült az EU napirendjéről. A visszaeső számok a COVID-19 járvány lezárási hatásainak is köszönhetőek, a 2020-as berobbanását követően csaknem 70%-kal csökkent a menedékkérők száma az első két negyedévet összevetve.⁸⁷

Összességében elmondható, hogy az EU korábbi törekvései a migrációs politika terén, ha nem is egységesen minden tagállam tekintetében, de nagyrészt megvalósultak és ma is a „befogadó politika” nézeteit vallja, azonban a migráció kérdése komoly hézagot ütött a tagállamok közötti összetartásban.

⁸⁵ HVG, 2017

⁸⁶ Euronews, 2020

⁸⁷ Euronews, 2020

VI. ÖSSZEGZÉS: SZÍRIA ÉS AFGANISZTÁN – BUKOTT ÁLLAMOK?

Az eddigiekben igyekeztem bemutatni Szíriát és Afganisztánt etnikai, vallási tagoltságuk és politikai berendezkedésük alapján, különös tekintettel az elmúlt évtizedek történéseire, valamint figyelembe vettem az elmúlt évszázad főbb fordulópontjait. A két ország elemzése során nem vonatkoztathatunk el attól, hogy más országok mekkora hatással voltak jelenlegi helyzetük kialakulására. Dolgozatom elején meghatároztam, mit tekintek bukott államnak: a bukott állam nem képes az erőszak monopóliumának gyakorlására saját területe felett, képtelen arra hatalmát kiterjeszteni, a lakosság nagy része nem ismeri el az állam legitimitását (sőt, más országok sem), illetve nem képes a közjavak egyenlő, mindenkire és minden területre történő kiterjesztésére. Véleményem szerint – az előző ország-ismertetők alapján – mind Szíria, mind pedig Afganisztán esetében kijelenthetjük, hogy bukott államokról van szó, bukott állami periódusuk pedig még nem zárult le. A következőkben ezt az állítást fogom röviden indokolni.

Afganisztán, mint ahogyan azt láhattuk, gyakorlatilag soha nem volt képes államként működni, legalábbis abban a modern felfogásban biztosan nem, amit mi annak tekintünk. Az ország létrejötte óta mindig külső segítségre szorult, mely maga után vonta azt, hogy tartozott azon nagyhatalmaknak, akik támogatták. Bár az országot 1747-ben alapították, ami akkor még királyság volt, a legfontosabb fordulópont 1881-ben érte az országot, amikor Abdul Rahman kezdett el uralkodni. Számos modern intézkedés övezte az uralkodását, mint például a közoktatás, hadsereg vagy hírközlés megjelenése.⁸⁸

Afganisztán aztán az 1800-as évek második felében a kor két nagyhatalma közé, a britek és az oroszok közé szorult. Előbbiek több háborút is indítottak az ország ellen, azonban mind sikertelenül zárult és nem voltak képesek kiterjeszteni hatalmukat, valamint ellenőrzésüket a terület felett. A brit korona, annak érdekében, hogy mégis irányíthassa az országot, valamint hasznot húzzon belőle, éves támogatást, valamint katonai fejlesztést biztosított Afganisztán számára. Ennek a tárgyalás sorozatnak volt az utolsó állomása a korábban már említett Durrand-szerződés, ami meghatározta Afganisztán „határait, ezzel kettészakítva a pastun népet. Tekintettel arra, hogy az ország sem tranzitkereskedelemmel, sem iparral nem rendelkezett és

⁸⁸ Wagner, 2006

a lakosság nagy része földművelésből, valamint állattenyésztésből tartotta el magát, az uralkodó kénytelen volt elfogadni ezt a felállást.

Abdul Rahman emír uralkodása alatt, a brit támogatásból befolyó összegből, az ország elkezdett modernizálódni: „bevezette az egységes súly-, hossz- és pénzrendszert, megalapította a modern bürokrácia alapjait, és ami a legfontosabb, jól felfegyverzett, állandó hadsereget állított fel.”⁸⁹ A modernizáció hatására szakemberek érkeztek az országba (mérnökök, orvosok), ami tovább javított az ország helyzetén. Amit viszont fontos észrevenni, hogy mindez, az angol támogatás nélkül egyáltalán nem valósult volna meg.

Amanullah Khan folytatni kívánta apja, valamint nagyapja modernizációs tevékenységét, azonban mindezt egy független Afganisztánban kívánta folytatni. 1919-ben kikiáltotta az ország függetlenségét, viszont ez a brit pénzbeli támogatás megvonásával járt. Emiatt a Szovjetunióhoz fordult, aki hajlandóak voltak támogatni Afganisztánt. Mivel ismét volt egy hatalom, aki támogatta az országot, az tovább tudott fejlődni: hatalmas változásokat ért el a király a nők helyzetét tekintve, bevezették a civil jogrendszert, megjelent az afgáni, mint az ország saját pénzneme, ebből kifolyólag pedig létrejött az Afgán Nemzeti Bank is. Ez a nagyléptékű modernizáció és annak lépései, a vidéken élő törzseknek nem feltétlenül nyerte el tetszését és lázadások törtek ki. 1953-tól, Daud herceg uralkodása után „állt helyre” a rend, aki viszont mind az orosz, mind pedig az angol birodalomtól igyekezett távol tartani az országot. Mivel azonban segélyek és pénzbeli juttatások nélkül az állam nem lett volna képes működni, ezért Németországhoz, Olaszországhoz és Japánhoz fordult segítségért.

A második világháborúban Afganisztán semleges maradt, mindeközben pedig az USA felemelkedett. Az Amerikai Egyesült Államok, ellensúlyozva a szovjet befolyást az országban, valamint a Pastunisztán kérdés bonyolultsága miatt, támogatni kezdte az oktatás és a mezőgazdaság terén az országot.

1978-ban puccs révén a kommunista, Afgán Népi Demokratikus párt vette át a hatalmat. A párt nézeteiből kifolyóan, az ország ismét a Szovjetunió felé fordult. 1994-ben a tálib mozgalom vette kezébe az irányítást, melyet egyébként Pakisztán támogatott. A Talibán ideje alatt nem feltétlenül nevezhetjük Afganisztánt bukott államnak, inkább csak elmaradottnak, hiszen a végrehajtó hatalom hatékonyan működött az egész országban. Nőtt a közbiztonság és

⁸⁹ Wagner, 2006

a hadurak törekvéseit is sikerrel leküzdötték. Mindemellett persze despotikusan uralkodtak, rosszabbodott a nők helyzete, kivégzéseket és csonkításokat hajtottak végre és a modernizáció is megállt az országban, bár utóbbira nem is igazán törekedtek.

2001-es bukásuk után a nemzet államok vonták ellenőrzésük alá az országot. Mindez persze azt jelentette, hogy ismételen külföldi befolyás alatt áll az ország. Ez viszont mindenképpen szükségszerű, hiszen Afganisztán önerőből képtelen lenne újjáépíteni az országot. Kijelenthetjük, hogy „a nemzetközi közösségnek azért kell jelen lennie gazdasági és katonai támogatással Afganisztánban, mert a rendszer csak addig működőképes, amíg az ország bírja a külföld figyelmét.”⁹⁰

A fentieket figyelembe véve, a szűkös erőforrások miatt, valamint az etnikai, illetve inkább a törzsi sokszínűség miatt Afganisztán sosem működött nemzetállamként, a nemzeti identitás sosem alakult ki az országban. Valójában mindig volt egy uralkodó réteg, ami rákényszerítette a nézeteit az országra, ezt pedig mindig külső támogatások révén tudta megvalósítani. A nemzetközi közösség 2001 óta történő jelenlététől sokat vártunk. Azonban nem várható el egy országtól, mely önállóan sosem volt képes működni, hogy két évtized alatt olyan változásokon menjen át, ami Európában a nemzetállamoknak évszázadokig tartott.

Ha Szíriát nézzük, már egészen más a helyzet, mint Afganisztán esetében. Az ország 1516 óta volt az Oszmán Birodalom része és állt a fennhatósága alatt. Később, az első világháborút követően, Anglia és Franciaország segítségével, sikerült kivívniuk a függetlenségüket. Ezután a két ország felosztotta Szíriát. A teljes függetlenedés 1946-ban jött el, amikor az utolsó francia csapatok is kivonultak az országból.

Az ezt követő pár évtizedben politikai bizonytalanság jellemezte az országot és katonai puccsok sorozata következett. Mindettől függetlenül az állam képes volt többé-kevésbé önállóan, külföldi támogatás nélkül fennmaradni.⁹¹ A legtöbb konfliktust az országban az eredményezte, hogy ellentétes vallási nézeteket képviselő embereket kényszerítettek arra, hogy együtt éljenek.

1970-ben ragadta magához a hatalmat Hafez al-Aszad elnök, a Baasz Párt égisze alatt. 30 évig volt hatalmon, majd fia követte, így most már a Baasz Párt 50 éve irányítja az országot.

⁹⁰ Wagner, 2006

⁹¹ Irán és Oroszország befolyása jelen volt az országban, bár közel sem akkora súlyban, mint Afganisztán esetében mondjuk Anglia, vagy a Szovjetunió.

Bassár al-Aszad ugyan modernizálni szándékozta az országot, ezek sajnos mind elkésett lépések voltak, hiszen a belső feszültségek már elég erőteljesen elharapóztak az országban. A vallási és etnikai megosztottságból eredő konfliktust és a gazdasági problémákat tetézte az, hogy egy alavita kisebbség uralkodik a szunnita többség felett. A polgárháború kirobbanása ért már egy ideje az országban, viszont az utolsó lökést a térségben végig söprő arab tavasz adta meg.

Ugyan Egyiptommal voltak törekvések együttműködésre, a francia csapatok kivonulása után az ország egyedül maradt. A polgárháború 2011-es kitörése után a nemzetközi közösség, illetve Szíria szomszédjai siettek az ország „megsegítésére”. Kevésbé volt szó valódi segítségről, sokkal inkább önös érdekekről: Oroszország és Kína Aszad elnök maradását támogatta, ebből remélve hasznot; az USA az Iszlám Állam ellen folytatott harc miatt érkezett az országba, illetve ellensúlyozni kívánta az orosz befolyást (nem titkolva, hogy Aszad elnök leváltását és az ellenzéki erőket támogatják); Törökország pedig a kurdok felett igyekezett átvenni hatalmat és azok törekvéseit visszaszorítva, néptisztogatásba kezdett. Ezek alapján kijelentem, hogy bár azon törekvés, hogy Iszlám Államot visszaszorítsák, sikerült, a külföldi beavatkozás inkább rontott az amúgy is elfajult belső konfliktuson.

Dolgozatom elején a bukott államiság meghatározása mellett, igyekeztem az államvákuum fogalmát is ismertetni, nem véletlenül. Véleményem szerint Szíriára napjainkban a bukott államiság mellett, az államvákuum fogalom segít pontosabban behatárolni, mi is zajlik az országban. Mivel a polgárháború alatt Aszad katonaságának száma jelentősen megcsappant, ezért kénytelen volt nem állami szereplőket bevonni, így máris létrejött egy hibrid kapcsolat. Nem állami szereplők látják el bizonyos területeken a határvédelmet, vagy tartják fenn a közbiztonságot. Az ilyen hibrid katonai nem állami szereplők jelenléte annyiban is segítette Aszad elnököt, hogy a fiatalok szívesebben csatlakoztak⁹² ezekhez a szervezetekhez, hiszen így nem kellett családjukat hátra hagyva az ország más pontján szolgálatot teljesíteniük.

Szíriában a gazdaság is rendkívül megsínylette a 10 éve tartó polgárháborút. A Világbank becslései szerint, 2011 és 2018 között 12%-ot esett az GDP-je, és a központi költségvetés a felére csökkent. Így, érthető módon az állam nem volt képes megtartani az irányító szerepét és ismét a nem állami szereplőkre kell/kellett támaszkodnia. Ezek a szereplők

⁹² Az országban kötelező a sorkatonaság.

munkahelyeket teremtettek és az ország újjáépítésében is részt vettek, továbbá fenntartották a közlekedési és oktatási rendszert, vagy támogatták a rászorulókat.

A politika a harmadik terület ahol a nem állami szereplők megjelentek Szíriában. Az egyik nagyon látványos együttműködésként talán Rodzsavát említhetjük. Mivel Rodzsavában önálló politikai és gazdasági rendszert hoztak létre, ezért történtek összecsapások a rezsimmel szemben, viszont többé-kevésbé stabilnak mondható a viszonyuk. Az ottani adminisztráció végrehajtja az intézkedéseket, a kormány pedig finanszírozza azt (pl.: munkabérek), illetve a kormányerők, ha nem is teljesen, de visszatérhettek Kámisli területére. Hasonló nem állami szereplőnek bizonyulnak a törzsek, akikkel az Aszad-rezsim 1970 óta tart fenn kapcsolatot.⁹³

A fentiek alapján Afganisztánt és Szíriát is bukott államnak tekintem, utóbbi ország tekintetében pedig megjelent az államvákuum jelenség is. Bukott állami periódusok véleményem szerint még nem zárult le, bár Afganisztán esetében a Talibán ismételt felemelkedése lehet, hogy megerősíti az államot, kérdés, hogy meddig és mit hagy maga után. Szíria bukott állami periódusa véleményem szerint még szintén nem zárult le, hiszen területe egésze felett nem gyakorol irányítást, legitimitását lakosai nagy része kétségbe vonja, nem uralja az erőszak monopóliumát és még folytathatnánk a sort a bukott állam definíciója szerint. A polgárháború végéig, nem látok esélyt ezen periódus lezárására.

⁹³ Szalai, 2020

VII. Irodalomjegyzék

1. Ács Gábor: Kik a tálibok és miért megállíthatatlanok?, 2021 <https://hu.euronews.com/2021/08/16/kik-a-talibok-es-miert-megallithatatlanok> letöltve: 2021. 11. 25.
2. Az Európai Unió Tanácsa: 13440/08 ASIM 72 számú feljegyzése, Európai bevándorlási és menekültügyi paktum, 2008.09.24. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13440-2008-INIT/hu/pdf> letöltve: 2021. 12. 08.
3. Az Európai Unió Tanácsa: A TANÁCS (EU) 2015/1601 HATÁROZATA a nemzetközi védelem területén Olaszország és Görögország érdekében elfogadott átmeneti intézkedések megállapításáról, 2015. 09. 22. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015D1601&from=SK> letöltve: 2021. 12. 08.
4. Bíró László: Asszíriától Szíriáig, Világtörténet 7. (39.) évfolyam 2017/4., http://real.mtak.hu/74123/1/vt2017_4_BiroL_u.pdf letöltve: 2021. 11. 15.
5. Csicsmann László: Nem állami szereplők a Közel-Keleten, Nemzet és Biztonság 2020/1. szám http://real.mtak.hu/111780/1/nemzet_es_biztonsag_2020_01_02_csicsmann.pdf letöltve: 2021. 11. 20.
6. Csirmaz Evelin: Ha megbuktak, akkor miért léteznek? - A bukott államok dilemmája, 2019 <https://arsboni.hu/a-bukott-allamok-dilemmaja/> letöltve: 2021. 10. 12.
7. Euronews: Kikerült a kötelező kvóta az EU migrációs csomagjából, 2020.09.23. <https://hu.euronews.com/2020/09/23/kikerult-a-kotelezo-kvota-az-eu-migracios-csomagjabol?fbclid=IwAR2oaFaq3-8nFWp0OJj-GCbGj1wp7Z-sbUsCTG33XN59eOEHii6-tuy7YcQ> letöltve: 2021. 12. 08.
8. Euronews: Kvóta-per: Magyarország ellen döntött az EU bírósága, 2020.04.02. <https://hu.euronews.com/2020/04/02/kvota-per-elitelte-magyarorszagot-az-eu-birosaga> letöltve: 2021. 12. 08.
9. Euronews: Saris: mi vár most a nőkre és a melegekre Afganisztánban?, 2021 <https://hu.euronews.com/2021/08/23/saria-mi-var-most-a-nokre-es-a-melegekre-afganisztanban> letöltve: 2021. 11. 25.
10. Európai Parlament: Az iszlám különböző ágai: Az iszlám síita ága, 2016 [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573914/EPRS_BRI\(2016\)_573914_HU.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573914/EPRS_BRI(2016)_573914_HU.pdf) letöltve: 2021. 11. 21.

11. Fazekas Lázár Benjamin: Aszad lemondását követelik a gazdasági válság miatt, 2020 <https://merce.hu/2020/06/13/aszad-lemondasat-kovetelik-a-gazdasagi-valsag-miatt-tuntetok-sziriaban/> letöltve: 2021. 11. 23.
12. Fazekas Lázár Benjamin: Rojava humanitárius válság szélén áll, 2020 <https://merce.hu/2020/02/22/rojava-a-gazdasagi-es-humanitarius-valsag-szelen-all-ne-feledkezzunk-meg-roluk/> letöltve: 2021. 11. 23.
13. Fund For Peace <https://fundforpeace.org/>
14. Horváth Máté: Szíria heterodox vallási közösségei, Világtörténet 7. (39.) évfolyam 2017/4., http://real.mtak.hu/74135/1/vt2017_4_Horvath_u.pdf letöltve: 2021. 11. 15. <https://smallwarsjournal.com/sites/default/files/Sectarian%20STRATFOR%20Map%20of%20Syria.jpg> letöltve: 2021. 11. 18.
15. <https://www.ushmm.org/m/pdfs/20130325-syria-report.pdf> letöltve: 2021. 11. 18.
16. Huszák Dániel: Súlyos volt végig nézni a tálib hatalomátvételt, de az igazi katasztrófa még csak most következik, 2021 <https://www.portfolio.hu/global/20210904/sulyos-volt-vegignezni-a-talib-hatalomatvetelt-de-az-igazi-katasztrofa-meg-csak-most-kovetkezik-499096> letöltve: 2021. 12. 01.
17. HVG: Táblázat: Ennyi menekültet küldenének hozzánk Görögországból és Olaszországból, 2015.09.23. https://hvg.hu/itthon/20150923_Tablazat_988_menekultet_kellene_atvennie letöltve: 2021. 12. 08.
18. HVG: Eljárást indít Brüsszel a magyar menekültpolitika miatt, 2017.06.13. https://hvg.hu/itthon/20170613_Eljarast_indit_Brusszel_a_magyar_menekultpolitika_miatt letöltve: 2021. 12. 08.
19. Katona Magda: Hat évvel a bonni konferencia után: merre tart Afganisztán?, 2007 https://kki.hu/assets/upload/Kulugyi_Szemle_2007_04_Hat_eevvel_a_bonni_konfere.pdf letöltve: 2021. 11. 29.
20. Kiss Ádám: Afganisztán, ahol 3000 éve háborúznak, 2013 https://hvg.hu/vilag/20130310_a_vilag_legrosszabb_helyei_Afganisztan letöltve: 2021. 11. 12.
21. Kovács Blanka – Sayfo Omar: Elkerülhetetlen a sors? – Az afganisztáni válság migrációs kilátásai, 2021, Migrációkutató Intézet https://www.migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2021/08/20210819_MKI_GYORSELEMZES_2021_13_kovacs_blan_ka_sayfo_omar_elkerulhetetlen_sors_az_afganisztani_valsag_migracios_kovetkezmenyei.pdf letöltve: 2021. 12. 03.

22. Lechner Zoltán – Gibárti Sára: Törökország Szíria stratégiája 2011 és 2015 között, Pólusok folyóirat 2021., 2. évf. 1. szám <https://journals.lib.pte.hu/index.php/polusok/article/view/4840/4683> letöltve: 2021. 12. 03.
23. Marion Schmid-Drüner: A MENEKÜLTÜGYI POLITIKA, 09/2021 https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hu/FTU_4.2.2.pdf letöltve: 2021. 12. 08.
24. Marton Péter: A liberális vs. a libertariánus Leviatán, avagy Predator vs. Alien az államkudarc kritikai elméletében, Teleki László Intézet Külpolitikai Tanulmányok Központja, 2006 <http://www.diplomacia.hu/fileDb/JOILPR/%C3%A1llamok%20%C3%A9s%20%C3%A1llamkudarcok%20teleki%20int%C3%A9zet%202006.pdf> letöltve: 2021. 11. 06.
25. Marton Péter: Államkudarcok, elrettenthetetlenség, ellenséges hátországok – Empirikus felfedezőúton Cooper világaiban, Teleki László Intézet Külpolitikai Tanulmányok Központja, 2006 <http://www.diplomacia.hu/fileDb/JOILPR/%C3%A1llamok%20%C3%A9s%20%C3%A1llamkudarcok%20teleki%20int%C3%A9zet%202006.pdf> letöltve: 2021. 11. 06.
26. Mohammad Yar – Katona Magada Nasrin: A pastun kérdés, 2019 <https://prominoritate.hu/wp-content/uploads/2019/05/ProMino-1302-03-Yar-Katona.pdf> letöltve: 2021. 11. 29.
27. N. Rózsa Erzsébet: Felkelők, terroristák és az állami erőszak a szíriai konfliktusban, Világtörténet 7. (39.) évfolyam 2017/4., <http://real.mtak.hu/72347/1/vt2017-4-N.%20R%C3%B3zsa.pdf> letöltve: 2021. 11. 15.
28. Náthon István: Az ENSZ és a „bukott államok”, Teleki László Intézet Külpolitikai Tanulmányok Központja, 2006 <http://www.diplomacia.hu/fileDb/JOILPR/%C3%A1llamok%20%C3%A9s%20%C3%A1llamkudarcok%20teleki%20int%C3%A9zet%202006.pdf> letöltve: 2021. 11. 06.
29. Nikolaos Van Dam: Szíria, egy nemzet romokban, Atlantic Press Kiadó, 2017
30. Political Geography now: Syria Control Map & Report: Frontlines Stable - July 2020, 2020 <https://www.polgeonow.com/2020/07/syria-controlled-areas-map-2020.html> letöltve: 2021. 12. 03.
31. Pongrácz Alex: A bukott államok problémájának aktuális kérdései, 2015 https://www.academia.edu/24957075/A_bukott_%C3%A1llamok_probl%C3%A9m%C3%A1j%C3%A1nak_aktu%C3%A1lis_k%C3%A9rd%C3%A9sei letöltve: 2021. 12. 03.

32. Sadaf Shinwari: The Importance of Durand Line Recognition, 2012
<https://www.khaama.com/the-importance-of-durand-line-recognition-313/> letöltve:
 2021. 11. 25.
33. Small wars journal: A sectarian look at syrian unrest
34. Sógor Dániel: Szíria – egy útját kereső régi-új ország, Világtörténet 7. (39.) évfolyam
 2017/4., http://real.mtak.hu/74136/1/vt2017_4_Sogor_u.pdf letöltve: 2021. 11. 15.
35. Szabad Európa: Így történt az amerikai jelenlét Afganisztánban, 2021
<https://www.szabadeuropa.hu/a/igy-tortent-az-amerikai-katonai-jelenlet-afganisztanban/31385521.html> letöltve: 2021. 12. 01.
36. Szalai Máté: Az államvákuum és a hibridizáció megvalósulása Szíriában
http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/6377/1/KSz_kulonszam_Szalai.pdf letöltve: 2021. 12. 01.
37. Szalai Máté: ha a koronavírus megjelenne Szíriában, azonnal elmenekülne onnan, 2020
https://azonnali.hu/cikk/20200312_ha-a-koronavirus-megjelenne-sziriaban-rogton-elmanekulne-onnan letöltve: 2021. 11. 23.
38. Szilágyi Laura: Az amerikai–talib békemegállapodás és Afganisztán esélye a békére, 2020,
<https://digitalistudastar.ajtk.hu/hu/ajrc-elemzesek/az-amerikai-talib-bekemegallapodas-es-afganisztan-eselye-a-bekere> letöltve: 2021. 12. 03.
39. Tóth Péter Pál: Az európai menekültválság, Szociálpolitikai szemle 2016. II. évfolyam
 1. szám, 2016 https://demografia.hu/hu/letoltes/publikaciok/Toth-Pal-Peter/Toth-Pal-Peter-Az-europai-menekultvalsag.pdf?fbclid=IwAR3va7y_n3lWpuZzH0w_qXGbb_hpRTFFBiJuGpt6tp_lqmtQZyhe0U-nEs7g letöltve: 2021. 12. 08.
40. Wagner Péter: A „bukott államiség” és Afganisztán, Teleki László Intézet Külpolitikai
 Tanulmányok Központja, 2006
<http://www.diplomacia.hu/fileDb/JOILPR/%C3%A1llamok%20%C3%A9s%20%C3%A1llamkudarcok%20teleki%20int%C3%A9zet%202006.pdf> letöltve: 2021. 11. 06.
41. BBC News: In numbers: How has life changed in Afghanistan in 20 years?, 2021
<https://www.bbc.com/news/world-asia-57767067> letöltve: 2021. 12. 09.
42. Kováts Levente Sándor: A NATO afganisztáni szerepvállalása, 2021, Hadtudományi
 szemle 14. évf. 1. szám, <http://real.mtak.hu/126057/1/05-kovats-69-81-hsz-2021-1.pdf>
 letöltve: 2021. 12. 09.

NYILATKOZAT

Alulírott Horváth Boglárka Ilona büntetőjogi felelősségem tudatában nyilatkozom, hogy a szakdolgozatomban foglalt tények és adatok a valóságnak megfelelnek, és az abban leírtak a saját, önálló munkám eredményei.

A szakdolgozatban felhasznált adatokat a szerzői jogvédelem figyelembevételével alkalmaztam.

Ezen szakdolgozat semmilyen része nem került felhasználásra korábban oktatási intézmény más képzésén diplomaszerezés során.

Tudomásul veszem, hogy a szakdolgozatomat az intézmény plágiumellenőrzésnek veti alá.

Budapest, 2021. 12. 04.

Horváth Boglárka Ilona

hallgató aláírása

s.k.